

Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут»

Кафедра менеджменту та оподаткування

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ З ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ
ЗА ПРОГРАМОЮ НАВЧАННЯ НА ЗДОБУТТЯ СТУПЕНЯ ВИЩОЇ
ОСВІТИ « МАГІСТР » ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ
«МЕНЕДЖМЕНТ»**

Харків-2015

Затверджено на засіданні кафедри менеджменту та оподаткування
Протокол №____ від_____ 2015 р.

Укладачі: Краснокутська Н.С.,
Нащекіна О.М.,
Прохоренко О.В.

Методичні рекомендації з підготовки студентів за програмою навчання на здобуття ступеня вищої освіти « магістр» за спеціальністю «Менеджмент» / укл. Н.С. Краснокутська, О.М. Нащекіна, О.В. Прохоренко. – Х. : НТУ «ХПІ», 2015. – 63 с.

Наведено зміст освітньо-професійної програми підготовки магістрів; визначено основні вимоги до організації її виконання. Наведено тематику, загальні вимоги до структури, змісту й оформлення дипломної роботи магістра.

Рекомендовано для студентів спеціальності "Менеджмент" денної форми навчання.

ЗМІСТ

1. Загальні положення.....	4
2. Прийом до магістратури.....	6
3. Зміст і організація виконання магістерської програми.....	7
3.1. Освітньо-професійна програма підготовки магістра.....	7
3.2. Індивідуальний план магістранта.....	8
3.3. Навчальна підготовка магістранта.....	9
3.4. Науково-дослідна робота магістранта.....	11
3.5. Практична підготовка магістранта.....	11
3.6. Комплексний іспит зі спеціальності.....	14
3.7. Підсумкова державна атестація.....	14
4. Вимоги до змісту дипломної роботи магістра.....	17
4.1. Загальні положення про дипломну роботу магістра.....	17
4.2. Зміст і структура дипломної роботи.....	18
4.3. Наукова новизна результатів дипломного дослідження.....	29
4.4. Методи наукового дослідження.....	30
4.5. Стиль викладення результатів дипломної роботи.....	40
5. Підготовка до захисту дипломної роботи	41
6. Вимоги до оформлення дипломної роботи	45
7. Критерії оцінювання дипломної роботи.....	45
8. Нормативні документи.....	47
Додатки.....	48

1 ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Згідно зі ст. 5 Закону України «Про вищу освіту» (2014, №37-38), Магістр - це освітній ступінь, що здобувається на другому рівні вищої освіти та присуджується вищим навчальним закладом у результаті успішного виконання здобувачем вищої освіти відповідної освітньої програми. Другий (магістерський) рівень вищої освіти відповідає сьомому кваліфікаційному рівню Національної рамки кваліфікацій і передбачає здобуття особою поглиблених теоретичних та/або практичних знань, умінь, навичок за обраною спеціальністю (чи спеціалізацією), загальних засад методології наукової та/або професійної діяльності, інших компетентностей, достатніх для ефективного виконання завдань інноваційного характеру відповідного рівня професійної діяльності.

Ступінь магістра здобувається за освітньо-професійною або за освітньо-науковою програмою. Обсяг освітньо-професійної програми підготовки магістра становить 90-120 кредитів ЄКТС, обсяг освітньо-наукової програми - 120 кредитів ЄКТС. Освітньо-наукова програма магістра обов'язково включає дослідницьку (наукову) компоненту обсягом не менше 30 відсотків.

Особи, що навчаються за освітньо-кваліфікаційною програмою підготовки магістра, є студентами, і на них розповсюджуються права та обов'язки, зазначені законодавством України для студентів відповідної форми навчання (у тому числі відстрочка від призову на дійсну військову службу).

Підготовка магістрів проводиться за денною або заочною (без відриву від виробництва) формою навчання. Якщо навчання проводиться без відриву від виробництва, не дозволяється скорочувати навчальний час, що відводиться на засвоєння відповідної магістерської програми. Навчальний процес для осіб, що навчаються за програмою підготовки магістра, здійснюється з урахуванням таких особливостей:

- навчання здійснюється за індивідуальним навчальним планом;
- навчальний час, відведений для самостійної роботи, повинен становити не менше 1/2 і не більше 2/3 загального обсягу часу, визначеного програмою підготовки магістра;
- на проведення індивідуальних занять може витратитися до 20 відсотків загального обсягу навчального часу, передбаченого програмою;
- дипломна робота магістра, що виконується під час навчання у магістратурі, повинна передбачати проведення наукових досліджень (творчих

розробок) з проблем відповідної галузі;

- державна атестація здійснюється державною екзаменаційною комісією і проводиться у формі захисту дипломної роботи магістра, при цьому до державної екзаменаційної комісії обов'язково подаються матеріали, що характеризують наукову (творчу) і практичну цінність виконаної роботи - друковані статті, методичні розробки, тощо;

- відповідальність за виконання індивідуального навчального плану покладається на студента;

- студент, який своєчасно не виконав індивідуальний навчальний план, відраховується з університету, при цьому йому видається академічна довідка встановленого зразка;

- студенту, який виконав усі вимоги навчального плану підготовки магістра і захистив дипломну роботу магістра, рішенням державної екзаменаційної комісії присвоюється відповідно до обраної спеціальності кваліфікація та видається державний документ (диплом) про здобутий освітньо-кваліфікаційний рівень «магістр» і повну вищу освіту;

- студенту, який отримав підсумкові оцінки «відмінно» не менше як за 75 відсотків усіх навчальних дисциплін, а інші оцінки «добре» (з урахуванням оцінок під час навчання за освітньо-професійними програмами «бакалавр»/«спеціаліст»), захистив кваліфікаційну роботу магістра з оцінкою «відмінно», видається документ про повну вищу освіту з відзнакою;

- враховуючи навчальні та наукові (творчі) здобутки, радою факультету магістру може бути надана рекомендація на навчання в аспірантурі.

Вищий навчальний заклад зобов'язаний створити умови для виконання студентом, який навчається за програмою підготовки магістра індивідуального навчального плану у повному обсязі, і повинен:

- надавати студентам можливість публікації наукових (науково-методичних) статей і тез у збірках, що друкуються в Україні;

- надавати студентам для користування навчальні приміщення, наукові фонди бібліотеки, наукове обладнання та устаткування;

- забезпечити доступ до інформаційних мереж, у тому числі, й до міжнародної мережі Internet;

- сприяти участі студентів у проведенні факультативних проблемних занять за участю видатних вчених;

- створювати умови для висвітлення у засобах масової інформації результати захисту кращих робіт магістрів.

Особа, яка здобула освітньо-кваліфікаційний рівень «магістр» (надалі магістр), повинна володіти поглибленими знаннями з обраної спеціальності, умінням інноваційного характеру, навичками науково-дослідної (творчої), науково-педагогічної, або управлінської (виробничої) діяльності, набуті певний досвід використання одержаних знань і вміти створювати елементи нових знань для вирішення завдань у відповідній сфері професійної діяльності.

На кафедрі менеджменту і оподаткування НТУ «ХПІ» підготовка магістрів здійснюється за спеціальністю **«Менеджмент» за денною і заочною формами навчання, з терміном навчання 1,5 роки (3 семетри) і 2 роки (4 семестри) відповідно.**

2 ПРИЙОМ ДО МАГІСТРАТУРИ

Особа має право здобувати ступінь магістра за умови наявності в неї ступеня бакалавра. Навчання в магістратурі осіб, які мають повну вищу освіту (освітньо-кваліфікаційний рівень спеціаліста), здійснюється за контрактом з повним відшкодуванням витрат на навчання.

Студенти університету, які успішно закінчили цикл підготовки бакалавра, спеціаліста приймаються до магістратури на конкурсній основі з урахуванням рекомендації випускової кафедри. Порядок зарахування студентів, що одержали базову або повну вищу освіту, встановлений Правилами прийому до Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут». Прийом заяв і документів, фахові випробування, конкурсний відбір і зарахування на навчання проводиться в такі строки (табл. 1.1.).

Таблиця 1.1. Терміни прийому заяв і документів, фахові випробування, конкурсний відбір і зарахування до магістратури

Етапи вступної кампанії	Термін*
Початок прийому заяв та документів	6 липня
Закінчення прийому заяв та документів	1 серпня
Терміни зарахування вступників	Бюджет – 15 серпня Контракт – 28 серпня

*за Правилами прийому до НТУ «ХПІ» у 2015 році.

Конкурсний бал для вступу до магістратури визначається наступним чином:

$$B = \frac{\sum_{i=1}^n D_i + 2(J * M + 2 * 3)}{n + 2(2 + J)},$$

де : Б – конкурсний бал;

М – оцінка вступного іспиту з іноземної мови;

З – оцінка з захисту дипломної роботи (проекту) бакалавра;

Д_i – оцінки із додатку до диплома бакалавра (спеціаліста);

Ј – умовний коефіцієнт, для вступників за програмою підготовки магістра дорівнює 1;

n – кількість оцінок у додатку до диплома бакалавра(спеціаліста).

Округлення конкурсного балу здійснюється до сотих за правилами округлення.

Для вступу на навчання осіб, що отримали диплом бакалавра, спеціаліста в іншому ВНЗ або на іншому факультеті НТУ «ХПІ» у формулі визначення конкурсного балу оцінка з захисту дипломної роботи (проекту) замінюється на оцінку випробування за фахом.

Для проведення випробувань за фахом, випробувань з іноземної мови на факультеті створюються відповідні екзаменаційні комісії.

Приклади завдань для випробувань за фахом та випробувань з іноземної мови наведені у Додатку А.

Рішення про зарахування до магістратури та призначення наукових керівників ухвалюється приймальною комісією університету і оформлюється наказом ректора.

3 ЗМІСТ І ОРГАНІЗАЦІЯ ВИКОНАННЯ МАГІСТЕРСЬКОЇ ПРОГРАМИ

3.1 Освітньо-професійна програма підготовки магістра

Навчальний план магістерської підготовки взаємопов'язаний з навчальними планами підготовки бакалаврів і спеціалістів. При цьому слід мати на увазі концептуальні вимоги до рівнів професійної підготовки бакалавра, спеціаліста і магістра, що впливають з призначення фахівця кожного освітньо-кваліфікаційного рівня. На бакалаврському рівні професійні знання націлені на вивчення предметної галузі (об'єктів професійної діяльності). На рівні спеціаліста вивчаються методи створення нових виробів і

технологій. Магістерська підготовка полягає у більш глибокій орієнтації на фундаментальні та професійні знання, у спрямованості на розвиток навичок самостійного здійснення наукових досліджень, прийняття обґрунтованих професійних рішень та отримання знань.

Освітньо-професійна програма підготовки магістра передбачає цикли: професійно-орієнтованої гуманітарної та соціально-економічної підготовки, професійної та практичної підготовки.

Теоретичне навчання за Освітньо-професійною програмою (ОПП) магістра на базі бакалавра за заочною формою триває 1,5 роки (3 семестри по 20 кредитів ЄКТС (720 годин) кожен). В четвертому семестрі передбачається переддипломна практика (12 кредитів або 432 години), комплексний (державний) іспит зі спеціальності дипломне проектування у термін, не менший ніж 12 тижнів і підсумкова державна атестація (18 кредитів ЄКТС).

Теоретичне навчання за Освітньо-професійною програмою (ОПП) магістра на базі бакалавра за денною формою триває 1 рік (2 семестри по 30 кредитів ЄКТС (1080 годин) кожен). В третьому семестрі передбачається виробничо-переддипломна практика (12 кредитів або 432 години), комплексний (державний) іспит зі спеціальності дипломне проектування у термін, не менший ніж 12 тижнів і підсумкова державна атестація (18 кредитів ЄКТС).

Державна атестація студента здійснюється на підставі оцінювання рівня компетентності випускників, передбаченого зі спеціальності, з використанням загальнодержавних методів комплексної діагностики: складання державного екзамену та захисту дипломної роботи (проекту).

Організація навчального процесу відбувається за графіком, приклад якого наведений у Додатку Б.

3.2 Індивідуальний навчальний план магістранта

Навчання за магістерською програмою проводиться відповідно до індивідуального навчального плану магістерської підготовки і спирається на активну самостійну роботу.

Науковими керівниками магістрантів призначаються професори або доценти, які активно ведуть науково-дослідну роботу. Закріплення студентів, які будуть навчатися за програмою магістра, за керівниками здійснюється випусковими кафедрами.

Ураховуючи, що підготовка магістрів значною мірою має індивідуальний

характер, за участю наукового керівника складається індивідуальний навчальний план. В індивідуальному плані, форма якого наведена у Додатку В, відображається обраний студентом і узгоджений з науковим керівником напрямок магістерських досліджень. Напрямок наукових досліджень повинен бути сформульований таким чином, щоб забезпечити цілеспрямоване формування індивідуального навчального плану магістерської підготовки, теми і змісту дипломної роботи, а також сприяти конкретній роботі магістранта в дослідницькому напрямку з першого семестру навчання.

Індивідуальні навчальні плани підписуються студентом, науковим керівником, завідувачем випускової кафедри і затверджуються деканом факультету не пізніше 15 жовтня поточного року. Індивідуальні навчальні плани складаються у 2-х примірниках, перший з яких зберігається у деканаті, другий - у студента.

Теми дипломних робіт магістрів в разі необхідності можуть бути скориговані за заявою студента до початку останнього семестру навчання. Теми подаються випусковими кафедрами в установленому порядку для затвердження наказом ректора.

Науковий керівник студента, який навчається за програмою магістра, зобов'язаний:

- надавати допомогу студенту у виборі напрямку наукових досліджень і теми дипломної роботи, складанні індивідуального навчального плану;
- контролювати виконання графіку навчального процесу студентом;
- сприяти організації індивідуальних навчальних занять;
- аналізувати і контролювати організацію самостійної роботи студента;
- організувати і керувати науково-дослідною роботою студента;
- керувати підготовкою дипломної роботи магістра;
- дати відгук на дипломну роботу і характеристику щодо професійних та особистих (аналітичних, дослідницьких, світоглядних і т.ін.) якостей студента.

На прикінці кожного семестру студент звітує про виконання індивідуального плану (форма звіту наведена в Додатку Г). Звіт студента, підписаний керівником, додається до індивідуального плану, і є невід'ємною його частиною.

3.3 Навчальна підготовка магістранта

Основними формами навчальної підготовки студентів магістратури є:

- оглядові, проблемні лекції;
- індивідуальні навчальні заняття;
- практичні роботи аналітично-розрахункового характеру;
- навчальні семінари з окремих тем, розділів навчальних дисциплін і досліджень, що проводяться;
- самостійна робота.

Формами звітності з навчальної роботи є:

- підготовка індивідуальних контрольних завдань;
- доповіді на навчальних семінарах;
- складання іспитів і заліків.

Обов'язкове аудиторне навантаження студентів денної форми, які навчаються за програмою підготовки магістра, у середньому за весь період навчання не повинне перевищувати 22 годин на тиждень.

3.4 Науково-дослідна робота магістранта

Наукові дослідження за темою дипломної роботи магістра виконуються у 9-12 семестрах і мають за мету:

- систематизацію і поглиблення теоретичних і практичних знань, формування навичок використання цих знань при вирішенні конкретних наукових, науково-технічних і професійних задач;
- розвиток навичок самостійної науково-дослідної роботи і оволодіння методикою теоретичних, експериментальних і науково-практичних досліджень;
- набуття досвіду аналізу результатів досліджень, що були отримані, формулювання висновків і положень;
- набуття навичок написання і оформлення наукової праці та отримання досвіду її прилюдного захисту.

У результаті виконання науково-дослідної частини програми студенти, які навчаються за програмою підготовки магістра, повинні вміти:

- проводити огляд бібліографічних джерел із залученням сучасних інформаційних технологій;
- формулювати мету дослідження;
- складати техніко-економічне обґрунтування проведення дослідження;
- вибирати необхідні методи дослідження, модифікувати існуючі та розробляти нові методи, виходячи із завдань конкретного дослідження;
- обробляти отримані результати, аналізувати і обмірковувати їх з

урахуванням опублікованих матеріалів;

- подавати підсумки виконаної роботи и у вигляді звітів, рефератів, наукових статей, доповідей і заявок на винаходи, які оформлені згідно з установленими вимогами із залученням сучасних засобів редагування і друку.

Формами звітності з наукової роботи є:

- участь у наукових семінарах за тематикою досліджень;
- участь в університетських, вітчизняних чи міжнародних конференціях, симпозіумах, семінарах;
- написання і підготовка до видання наукових статей у фахових виданнях, збірках наукових праць, тощо;
- самостійна робота, в тому числі проведення досліджень за затвердженою темою і підготовка дипломної роботи магістра.

Обов'язковим для студентів факультету бізнесу і фінансів, що навчаються за програмою підготовки магістра, є участь в Університетській науково-практичній студентській конференції магістрантів НТУ «ХП», секція 18 «Економічні та правові аспекти розвитку підприємств» (період проведення – грудень-січень). Крім того, студентам пропонується прийняти участь в Міжнародній науково-практичній конференції «Інформаційні технології: наука, техніка, технологія, освіта, здоров'я» (Microcad) – НТУ «ХП», секція 23 «Менеджмент, інвестиційні та інноваційні процеси у промисловості та народному господарстві» (період проведення – березень), Міжнародній науково-практичній конференції «Проблеми соціально-економічного розвитку підприємств», секція 1 «Менеджмент підприємств в умовах глобалізації, реструктуризація та розвиток підприємств, податкова складова діяльності підприємств» (період проведення – жовтень).

Для публікації статей на факультеті видається збірка наукових праць «Вісник НТУ «ХП». Технічний прогрес та ефективність виробництва». Правила подання тез і статей надано на сайті <http://vestnik.kpi.kharkov.ua/>.

3.5 Практична підготовка магістранта

Надання кваліфікації магістра за відповідною спеціальністю передбачає також проходження комплексної (науково-дослідної, виробничої і переддипломної) практики.

3.5.1 Мета комплексної практики:

- поглибити, розширити і закріпити науково-теоретичні і практичні знання, придбані за час навчання в університеті і у попередній діяльності;
- показати уміння застосовувати засвоєні знання на практиці;
- підтвердити готовність до самостійної роботи шляхом рішення актуальної для підприємства задачі на основі збору і вивчення конкретних звітних і статистичних даних про роботу підприємства і його підрозділів, вивчення виробничо-господарської діяльності окремих служб, а у випадку їх відсутності - вивчення роботи комерційних і інших підрозділів підприємства, що виконують різноманітні функції.

3.5.2 Завдання комплексної практики з фаху:

- самостійно або за участю наукового керівника вибрати достатньо значуще й актуальне для поставленої теми дипломного проектування завдання з урахуванням специфіки діяльності підприємства;
- зібрати на підприємстві або в організації, а також з інших джерел усі вихідні дані і матеріали, необхідні для вирішення обраного в якості об'єкта дослідження завдання;
- залучити інші вихідні дані статистики, спостережень за ринком та ін. матеріали, необхідні для виконання роботи; здійснити вивчення основних показників і напрямів розвитку за обраною тематикою дипломного проектування;
- виконати всебічний аналіз теоретичного матеріалу за темою дослідження, виявити наявні можливості та шляхи покращення діяльності підприємства;
- виконати спеціальний аналіз існуючого положення справ по обраній темі дослідження, виявити наявні резерви поліпшення роботи і запропонувати шляхи діяльності підприємства;
- розробити практичні проектні заходи, що дозволяють вирішувати обрану студентом проблему;
- показати уміння вирішувати поставлені задачі за допомогою економічних методів і засобів обчислювальної техніки; придбати практичні навички в рішенні економічних задач на підприємстві;
- оформити зібраний матеріал для дипломного проектування у виді звіту одержати висновок керівника практики на виконану роботу;
- затвердити звіт у наукового керівника й одержати його відгук;

3.5.3 Організація проведення практики.

Підставою для проведення практики є договір на її проведення, який завчасно укладає НТУ «ХПІ» з базами практики: підприємствами, організаціями, установами будь-яких форм власності.

База практики обирається студентом заочного навчання самостійно. Зазвичай, базою практики виступає підприємство, де працює студент заочного навчання. Винятком може бути випадок, коли студент займається приватною підприємницькою діяльністю (тобто є – фізичною особою підприємцем). В такому випадку базою практики може виступити будь-яка організація.

Договори про проходження практики мають бути укладені і зареєстровані в на кафедрі менеджменту і оподаткування не пізніше, ніж за місяць до початку практики. На підставі укладених договорів видається наказ по НТУ «ХПІ».

Недотримання організаційних вимог та строків подання документів для проходження практики тягне за собою невнесення до наказу, порушення навчального графіку, та, відповідно, відрахування з університету.

До керівництва практикою студентів залучаються досвідчені викладачі кафедри. Керівник практики від кафедри контролює підготовленість бази практики, забезпечує проведення всіх організаційних заходів перед початком практики: інструктаж про порядок проходження практики та з техніки безпеки; надання студентам-практикантам необхідних документів: направлення, програми, індивідуального завдання, вносить до щоденнику план практики. Зміст індивідуального завдання щодо практики залежить від:

- 1) особливостей діяльності та галузевої належності підприємства, або форми його власності;
- 2) перспектив подальшої праці студента в цьому напрямку;
- 3) побажань керівництва підприємства, де проходить практика (якщо це не суперечить навчальній програмі).

Керівник може доповнити та конкретизувати завдання по практиці.

У період проходження практики студент підкоряється режиму роботи підприємства, відхилення від якого є припустимими тільки з дозволу керівників практики від підприємства або за наявності виправдувальних документів.

Протягом усієї практики студент зобов'язаний вести щоденник, де щодня фіксується робота, що виконувалася, хід виконання графіка практики, відвідування лекцій, бесід та екскурсій, вивчення літературних і інших

нормативно-технічних джерел. На останній сторінці щоденника студент має викласти власні висновки та пропозиції щодо практики, одержати висновок керівників практики від підприємства і від університету.

Загальна і характерна форма звітності студента про виконання програми практики та індивідуального завдання – це подання звіту в письмовому вигляді, підписаного і оціненого безпосередньо керівником від підприємства. Звіт має містити відомості про виконання студентом всіх розділів програми практики та індивідуального завдання, мати висновки і пропозиції, список використаних джерел інформації. Оформляється звіт за відповідними методичними вказівками НТУ «ХПІ» з обов'язковим урахуванням відповідних стандартів (наведені в переліку рекомендованих джерел інформації).

3.6. Комплексний іспит зі спеціальності

Підготування до комплексного (державного) іспиту здійснюється у термін, не менший ніж 1 тиждень (1,5 кредитів ЄКТС). Комплексний (державний) екзамен за фахом складається з двох етапів:

- 1) вирішення тестових завдань;
- 2) письмове розв'язання розрахунково-аналітичної задачі.

На державну атестацію виносяться такі дисципліни:

- стратегічний менеджмент;
- інвестиційний менеджмент;
- інноваційний менеджмент;
- менеджмент організацій;
- корпоративне управління.

Кожен етап екзамену оцінюється окремо. Підсумкова оцінка за комплексний (державний) екзамен виставляється за рішенням екзаменаційної комісії з урахуванням оцінок кожного етапу.

3.7. Підсумкова державна атестація

Підсумкова державна атестація проводиться у вигляді захисту дипломної роботи (проекту) магістра перед державною екзаменаційною комісією (ДЕК).

До початку останнього семестру магістрант за участю керівника остаточно коригує тему дипломної роботи (проекту), оформляє відповідну заяву на ім'я завідувача випускової кафедри. Після узгодження з завідувачем

випускової кафедри заява передається до деканату факультету бізнесу та фінансів. Якщо заява про коригування теми дипломної роботи (проекту) до кафедри не поступила, тема вважається такою, як прописана в індивідуальному плані студента. Закріплення тем і керівників кваліфікаційних робіт затверджується наказом ректора. Після виходу наказу тема роботи зміні не підлягає.

Для дипломного проектування за навчальним графіком відводиться 16 тижнів.

Дипломна робота (проект) магістра обсягом 5,5 – 6,5 авторських аркушів (100-120 сторінок) виконується за тематикою відповідно до завдань професійної діяльності за матеріалами реальних підприємств або організацій, обов'язково з використанням комп'ютерних технологій як інструмента дослідження, і має містити елементи наукової новизни.

Виконана дипломна робота (проект) магістра подається студентом науковому керівнику не пізніше ніж за три тижні до початку захисту робіт. Після ухвалення роботи керівником вона разом з відгуком наукового керівника передається завідувачу випускової кафедри. Завідувач кафедри приймає рішення про допуск роботи до захисту і ставить підпис на титульному аркуші, а також робить відмітку в направленні до ДЕК.

Якщо завідувач кафедри не вважає за можливе допустити студента до захисту, це питання розглядається на засіданні кафедри. Витяг з протоколу засідання кафедри в установленому порядку передається для прийняття остаточного рішення щодо подальшого навчання студента або відрахування його з університету.

Контроль якості виконання дипломної роботи та дотримання вимог чинних стандартів та інших нормативних документів (нормоконтроль) проводиться відповідальним співробітником випускової кафедри.

Наказом ректора за поданням декана до кожної дипломної роботи магістра призначається зовнішній рецензент з числа провідних спеціалістів університету, інших вищих навчальних закладів і науково-дослідних установ.

Дипломна робота, що подається на рецензію, має бути затверджена керівником і зброшурована. До роботи додається направлення на рецензію, яке оформлюється секретарем ДЕК. Не пізніше ніж за три дні до захисту рецензент подає до ДЕК рецензію у обсягом до 2 сторінок. У рецензії повинно бути висвітлено:

- актуальність теми дослідження;

- відповідність дипломної роботи завданню;
- новизну дослідження;
- наукову, практичну і методичну цінність роботи;
- правильність застосування методів аналізу і розрахунків, їх глибина і відповідність сучасному рівню розвитку науки, техніки, технології і економіки;
- оцінку оригінальних рішень, прийнятих у роботі;
- можливі рекомендації з подальшого розвитку роботи;
- якість оформлення графічної частини роботи;
- висновки та оцінку роботи.

Негативна рецензія не є підставою для відхилення роботи (проекту) від захисту.

До захисту дипломних робіт деканом факультету допускаються студенти, які виконали магістерську програму підготовки, отримали відгук наукового керівника, зовнішню рецензію та візу завідувача випускової кафедри про допуск до захисту. Списки студентів, допущених до захисту дипломних робіт магістра, затверджуються деканом факультету і передаються в ДЕК до початку її роботи.

На захист подається дипломна робота магістра з усіма необхідними підписами консультантів і нормоконтролера, та також з необхідним для захисту комплектом ілюстративного матеріалу, відгуком керівника і зовнішньою рецензією. Бажана присутність на захисті наукового керівника.

Рішення про присвоєння відповідної кваліфікації освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр» приймається Державною екзаменаційною комісією. Результати оприлюднюються комісією в день захисту.

4 ВИМОГИ ДО ЗМІСТУ ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ МАГІСТРА

4.1 Загальні положення про дипломну роботу магістра

Виконання дипломної роботи магістра є завершальним етапом навчання у вищому навчальному закладі. Дипломна робота магістра - це підсумкова кваліфікаційна робота, яка дає можливість виявити рівень засвоєння студентом теоретичних знань та практичної підготовки, здатність до самостійної роботи за обраною спеціальністю на первинних посадах. На підставі захисту дипломної роботи магістра Державна екзаменаційна комісія вирішує питання про

присвоєння її автору кваліфікації магістра менеджменту організацій і адміністрування.

Дипломна робота магістра представляє собою оригінальне завершене наукове дослідження у галузі знань «Управління та адміністрування», яке має елементи наукової творчості, теоретичної та практичної новизни. Воно передбачає систематизацію, закріплення, розширення та поглиблення теоретичних і практичних знань зі спеціальності, а також застосування їх при вирішенні конкретних наукових та прикладних проблем.

Дипломна робота магістра має засвідчити рівень професійної підготовки випускника, вміння застосовувати здобуті під час навчання у вищому навчальному закладі знання для розв'язання складних науково-практичних завдань, схильність до самостійного наукового пошуку, здатність критично і креативно мислити, вміння чітко висловлювати і аргументувати власну точку зору.

Виконання дипломної роботи передбачає оволодіння методологією наукового дослідження і наявність у випускника практичних навичок науково-дослідницької роботи. Так, під час виконання дипломної роботи магістра студент повинен продемонструвати вміння планувати і проводити наукове дослідження, зокрема, обирати проблему та тему дослідження, визначати об'єкт та предмет дослідження, опрацьовувати фахову наукову літературу, формулювати цілі та завдання дослідження, обирати спеціальні методи проведення дослідження, визначати інформаційні потреби і збирати фактичні дані, обробляти, аналізувати і інтерпретувати отримані дані, робити теоретичні узагальнення та розробляти практичні рекомендації, представляти результати дослідження.

Дипломна робота магістра повинна відповідати кваліфікаційним вимогам стосовно змісту, мати структуру, яка дає змогу продемонструвати логіку зв'язків між окремими частинами роботи, бути оформленою згідно з кваліфікаційними вимогами.

Основні результати, отримані автором дипломної роботи, підлягають обов'язковій апробації шляхом публікації статей у наукових виданнях, презентації в доповідях на наукових конференціях, семінарах тощо.

4.2 Зміст та структура дипломної роботи

Відповідно до стандарту НТУ «ХПІ» СТБУЗ-ХПІ-2.01-2013 «Дипломні проекти та дипломні роботи. Загальні вимоги до виконання» (розміщений на сайті НТУ «ХПІ» за посиланням <http://blogs.kpi.kharkov.ua/standart/>, категорія «Стандарти НТУ «ХПІ»») дипломна робота магістра містить такі складові:

- титульну сторінку;
- завдання на дипломну роботу;
- реферат (самостійний документ);
- анотації;
- зміст;
- вступ;
- основну частину;
- висновки;
- списку джерел інформації;
- додатки.

У вступі дипломної роботи магістра:

- визначається проблема, що потребує вирішення та ступінь її дослідження;
- обґрунтовується актуальність обраної теми;
- визначаються об'єкт і предмет дослідження;
- формулюються мета і завдання дослідження;
- надається перелік методів наукових досліджень, що використовувалися в даній роботі;
- формулюються елементи наукової новизни;
- обґрунтовується практична значущість результатів роботи;
- вказується, яким чином відбувалася апробація результатів.

Дипломна робота магістра представляє собою цілісне і закінчене наукове дослідження, яке виконується за певною темою, яка, в свою чергу, є складовою більш широкої наукової проблеми. Приклади тем дипломних робіт надаються в Додатку Д.

Наукова проблема – це сукупність теоретичних та прикладних наукових завдань, вирішення яких вимагає отримання нового знання. Розв'язання наукових проблем є рушійною силою розвитку науки.

Один з найважливіших критеріїв вибору проблеми та теми дослідження є їхня актуальність щодо сучасних тенденцій розвитку науки і практики в галузі

управління. *Актуальність* передбачає відповідність проблеми та теми дослідження сучасному стану і реальним потребам науки або суспільства, тобто наскільки вибране дослідження сприятиме розвитку відповідної галузі науки, народного господарства, соціальному розвитку країни. Актуальність проблеми визначається її значимістю, пріоритетністю, нагальністю.

При визначенні ступеню дослідження проблеми слід вказати науковців, що зробили найвагоміший внесок у дослідження тих чи інших її аспектів. Слід також зазначити ті аспекти проблеми, які досліджені недостатньо. Основною ознакою недостатнього дослідження проблеми є не тільки відсутність результатів, але й наявність протиріч в результатах різних вчених, дискусійний характер існуючих поглядів.

Кожне наукове дослідження має свій об'єкт та предмет.

Об'єкт дослідження – це процес або явище, що створюють проблемну ситуацію й обрані для вивчення.

Предмет дослідження міститься в межах об'єкта. Це певні закономірності функціонування та розвитку об'єкта, його якості, властивості, тощо.

Об'єкт і предмет дослідження як категорії наукового процесу співвідносяться між собою як загальне і часткове. В об'єкті виділяється та його частина, яка є предметом дослідження. Визначення предмету дослідження встановлює межі наукового пошуку.

Приклади формулювання об'єкту і предмету дослідження наведені в таблиці 4.1.

Мета дослідження пов'язана з об'єктом і предметом дослідження, а також із його кінцевим результатом. Кінцевий результат відображає позитивний ефект, очікуваний від виконання роботи. Не слід формулювати мету як «дослідження...», «вивчення...», оскільки ці слова вказують на процес, а не на кінцевий результат.

Таблиця 4.1 – Приклади формулювання об'єкту і предмету дослідження

Об'єкт дослідження	Предмет дослідження
Процес управління конкурентоспроможністю продукції машинобудівного підприємства	Теоретико-методичні основи та практичні рекомендації з управління конкурентоспроможністю продукції машинобудівного підприємства

Процес формування інвестиційної стратегії будівельного підприємства	Методичні засади та практичні рекомендації з формування інвестиційної стратегії будівельного підприємства
Процес управління ефективністю діяльності кондитерського підприємства	Організаційно-економічні методи управління ефективністю господарської діяльності кондитерського підприємства
Процес управління стратегічним розвитком страхової компанії	Теоретичні та практичні засади формування стратегії страхової компанії
Маркетингова діяльність підприємства харчової промисловості	Теоретико-методичні основи та практичні підходи до формування комплексу маркетингу підприємства харчової промисловості
Ризики кредитної діяльності комерційних банків України	Методичне забезпечення та практичний інструментарій управління ризиками кредитної діяльності комерційних банків України.

Приклади формулювання мети:

- систематизація теоретичних положень та обґрунтування практичних рекомендацій щодо управління розвитком підприємства в умовах нестабільності зовнішнього середовища.

- узагальнення теоретико-методичних положень та обґрунтування практичних заходів щодо підвищення ефективності господарської діяльності підприємства.

- систематизація теоретичних засад та обґрунтування управлінських рішень щодо удосконалення операційної системи підприємства.

- обґрунтування теоретичних положень і практичних рекомендацій щодо активізації інвестиційної діяльності підприємства та забезпечення її ефективності;

- розвиток теоретичних положень управління кадровим потенціалом підприємства та розробка практичних рекомендацій щодо забезпечення його розвитку.

Наявність поставленої мети дозволяє визначити *завдання дослідження*, які можуть включати, наприклад, такі складові:

- дослідження певних теоретичних і методологічних питань;

- проведення емпіричних досліджень, що стосуються фактичного стану об'єкту дослідження;
- розробка рекомендацій і пропозицій, спрямованих на вирішення певної проблеми;
- обґрунтування економічної доцільності пропозицій.

Після формулювання цілей і завдань дослідження необхідно надати короткий опис методів дослідження.

Метод – це сукупність прийомів чи операцій практичного або теоретичного освоєння дійсності, підпорядкованих вирішенню конкретного завдання. *Метод дослідження* – це специфічна процедура, що складається з певних дій або операцій, за допомогою яких здобувається й обґрунтовується нове знання в науці.

Обґрунтований вибір методів дослідження спирається на розуміння специфіки об'єкту і предмету дослідження і визначається поставленими цілями і завданнями дослідження.

Звичайно, описуючи методи дослідження, треба приділяти більшу увагу спеціальним, а не загальнонауковим методам дослідження (короткий огляд методів дослідження надається в розділі 4.3).

Елементи наукової новизни повинні мати узагальнюючий характер і представляти собою власні висновки та рекомендації автора щодо предмету дослідження (більш детальні рекомендації щодо формулювання положень наукової новизни надаються в розділі 4.3).

Практична значущість роботи полягає в тому, що практичне впровадження рекомендацій, пропозицій, ідей може привести до позитивних наслідків (підвищення ефективності діяльності організації, підвищення конкурентоспроможності продукції або підприємства, збільшення прибутковості, вирішення інших проблем організації).

Апробація результатів роботи має містити інформацію про участь в науково-практичних конференціях або семінарах, назви статей, тез доповідей, опублікованих за темою роботи, тощо.

Обсяг вступу не повинен перевищувати 3-4 сторінки.

Основна частина дипломної роботи магістра складається з наступних розділів:

1. Теоретико-методологічний
2. Дослідницько-аналітичний
3. Проектно-рекомендаційний

Розділи, в свою чергу, складаються з підрозділів (не більше трьох в одному розділі).

Зміст розділів і підрозділів визначається темою магістерської роботи, її цілями та завданнями. Оскільки магістерська робота являє собою цілісне наукове дослідження, розділи і підрозділи мають бути взаємопов'язані, а їхній матеріал викладатися у чіткій логічній послідовності. Кожен розділ має завершуватися висновками зі стислим викладенням основних результатів досліджень, наведених в даному розділі.

Перший розділ магістерської роботи представляє собою огляд теоретичних і методологічних аспектів проблеми, що досліджується, аналіз літератури за темою дослідження.

В першому розділі необхідно надати визначення основних понять по темі дослідження, щоб уникнути неоднозначності у їхньому тлумаченні. Іноді варто зробити порівняльний огляд визначень ключового для даного дослідження поняття, які зустрічаються в роботах різних вчених, систематизувати ці визначення і висловити свою думку. Зокрема, студент може обрати одне з існуючих визначень поняття, яке найбільш відповідає цілям дослідження, може уточнити якесь з існуючих визначень, а може запропонувати своє.

В аналітичному огляді літературних джерел студент відзначає основні етапи розвитку наукової думки за проблемою дослідження. Слід зазначити, що недостатньо просто надати перелік існуючих ідей та поглядів (наприклад, «На думку І.І. Іванова, ...»; «П. П. Петренко вважає, що.....»; «Як зазначає С.С. Сидорчук,...»). Студент повинен систематизувати і критично оцінити існуючі підходи, теорії, моделі, точки зору тощо, які стосуються проблематики дослідження; освітити полеміку і викласти свою власну позицію по дискусійних питаннях, що відносяться до теми. Залежно від теми дипломної магістерської роботи можуть бути наведені порівняльні оцінки різних методів дослідження, методик розрахунків певних показників і т.д.

Джерелами інформації для проведення аналітичного огляду літератури виступають монографії (монографія – наукова праця у вигляді книги, що містить узагальнення результатів досліджень за однією або кількома темами), наукові довідники, енциклопедії, публікації в періодичних наукових виданнях як вітчизняних, так і зарубіжних, матеріали наукових конференцій, семінарів, симпозіумів, звіти про наукові дослідження, тощо.

Підручники та навчальні посібники не можуть розглядатися як повноцінні джерела інформації для наукового дослідження, оскільки містять

інформацію загально відому і, як правило, не відбивають найновіших досягнень в тій чи іншій галузі знань.

В огляді літератури обов'язково мають бути відображені найновіші ідеї, точки зору, підходи, методи тощо. При необхідності можна давати посилання і на класичні роботи, що були опубліковані багато років тому, але це має бути зроблено в контексті хронологічного огляду розвитку наукової думки.

Слід звернути увагу на те, що цитуючи будь-яку ідею, підхід, оригінальний метод тощо, необхідно обов'язково робити посилання на джерело інформації.

Якщо є необхідність послатися на певну наукову ідею, то треба посилатися на першоджерело, а не на роботи, в яких ця ідея цитується. Скажімо, якщо в роботі згадується модель п'яти конкурентних сил Майкла Портера, то необхідно посилатися на *Porter M. E. How Competitive Forces Shape Strategy // Harvard Business Review. – 1979. – V.57. – # 2 (March–April). – P. 137–145*, а не на пізнішу статтю, в якій згадується дана ідея, наприклад, *Сидоренко В.В. Стратегічний аналіз підприємств машинобудівної галузі // Вісник Луцького національного технічного університету. – 2008. - № 57. – С. 34-43*.

Якщо студент дослівно цитує текст з першоджерела, цей текст повинен бути поданим в лапках і після нього має йти номер джерела у списку використаних джерел в кінці роботи. Якщо студент викладає чийсь погляд своїми словами, то достатньо просто поставити номер джерела.

При цитуванні ідей та поглядів інших авторів своїми словами студент має переконатися, що правильно зрозумів і правильно викладає ці ідеї, не перекручуючи змісту.

Не слід давати посилання на конкретного автора, якщо йдеться про загально відому інформацію, яка прозвучала в його публікації, але в той же час не слід позичати дослівне формулювання такої інформації з робіт інших авторів.

При викладенні матеріалу розділу слід застосовувати різні форми представлення інформації, зокрема, графічну (схеми, рисунки) і табличну. Це не тільки додає наочності, але й допомагає систематизувати інформацію.

На всі таблиці та рисунки мають бути посилання в тексті перед ними.

У другому розділі магістерської роботи (дослідницько-аналітичному), студент, аналізує і розкриває зміст питань на прикладі конкретної галузі, підприємств та організацій, використовуючи фактичний матеріал і зібрані дані.

Як правило, другий розділ містить аналіз галузі, яка розглядається в дипломному дослідженні, її сучасного стану та тенденцій її розвитку. Наприклад, в залежності від теми роботи може досліджуватися динаміка і структура виробництва в галузі, особливості конкуренції і розподіл ринку між підприємствами, що працюють в галузі, основні чинники конкурентоспроможності підприємств, рушійні сили розвитку галузі, державне регулювання галузі тощо. В даному розділі має бути представлена об'єктивна, статистична інформація за декілька останніх років (з належними посиланнями на її джерела).

Також у даному розділі необхідно провести аналіз діяльності (або окремих її аспектів) підприємства, яке належить до даної галузі і використовується в дипломній роботі для апробації наукових ідей.

Зауважимо, що недостатньо тільки навести фактичні дані, наприклад, у формі таблиць або діаграм. Недостатньо навіть просто описати ці дані в тексті («Як видно з рисунку (таблиці), обсяг продажів у 2012 році дорівнював 353 млн. грн., а в 2013 році він знизився до 240 млн. грн.»). Дані мають бути проаналізовані та інтерпретовані. Наприклад, якщо на діаграмі, що показує динаміку обсягів продажу за кілька останніх років, спостерігається спочатку поступове зростання продажів, а потім спад і знову зростання, необхідно пояснити, чим був викликаний подібний спад і як потім вдалося відновити зростання обсягів реалізації. Аналізуючи фактичні дані, необхідно виявляти тенденції, закономірності, причинно-наслідкові зв'язки.

Розглядаючи динаміку показників в грошовому виразі, наприклад, обсягів продажів, слід пам'ятати про інфляційні процеси. Якщо брати до уваги тільки номінальні значення показників, можна зробити невірні висновки. Наприклад, якщо в грошовому виразі обсяг продажів зріс на 5 %, а рівень інфляції за відповідний рік склав 15 %, то навряд чи можна говорити про позитивну динаміку продажів. Номінальне зростання продажів, що спостерігалось, мало місце завдяки інфляції і навіть не компенсувало рівень інфляції за даний рік. Тобто, оцінюючи динаміку, слід говорити скоріше не про збільшення, а про зменшення обсягів реалізації. Для більшої достовірності висновків, оцінюючи реальні зміни обсягів продажів, варто скористатися дефляторами та індексами цін для відповідного виду економічної діяльності. Також має сенс розглядати динаміку реалізації не тільки в вартісному, а й в натуральному виразі.

Оскільки в другому розділі студент працює з фактичними (емпіричними) даними, необхідно сумлінно посилатися на джерела, з яких ці дані були

отримані. Дані можуть бути первинними та вторинними. Первинні дані – це дані, які збиралися вперше під час проведення даного дослідження. Вторинні дані – це дані, які вже були зібрані кимось раніше для інших цілей. Студент може збирати первинні дані шляхом власних спостережень або шляхом опитування цільової аудиторії. До вторинних даних належать, наприклад, дані Державного комітету статистики України, дані досліджень професійних асоціацій, інститутів, агентств, міжнародних дослідницьких організацій, дані, отримані іншими дослідниками, внутрішня документація та звітність підприємств тощо.

Більшість даних, що використовуються в другому розділі магістерської роботи – це вторинні дані, оскільки навряд чи можливо на рівні окремого дослідника отримати первинні дані галузевої статистики або дані про макроекономічні показники.

В разі ж використання первинних даних студент має надати ретельний опис методики збору цих даних. Наприклад, якщо в роботі проводилося опитування вибірки представників цільової аудиторії, то необхідно

- 1) надати опис цільової аудиторії (генеральної сукупності);
- 2) описати метод відбору представників цільової аудиторії у вибірку і обґрунтувати розмір вибірки;
- 3) надати в додатках анкету, що використовувалася при проведенні опитування;
- 4) зазначити, якими методами проводилася обробка отриманих даних.

За відсутністю об'єктивних кількісних даних про об'єкт дослідження можуть бути використані експертні методи. Наприклад, часто при визначенні конкурентоспроможності товару або конкурентоспроможності підприємства застосовуються методи експертних оцінок. Якщо є потреба у використанні в роботі таких методів, необхідно належним чином їх описати. Зокрема, необхідно обґрунтувати вибір експертів, пояснити, за якими критеріями проводилася оцінка, і, якщо оцінка має інтегральний характер, зазначити і обґрунтувати питому вагу окремих критеріїв, надати формули для розрахунку інтегральної оцінки.

Іноді при проведенні наукового дослідження можуть використовуватися публіцистичні матеріали, які стосуються, наприклад, огляду ринків і містять статистичні дані з різних джерел та експертні оцінки. Але необхідно з обережністю користуватися такими джерелами інформації, перевіряти

достовірність даних, критично відноситися до суб'єктивних оцінок, які не достатньо обґрунтовані фактичними (кількісними) даними.

Якщо обмежене використання бізнес-публіцистики є припустимим, використовувати популярну літературу з питань управління, маркетингу, підприємницької діяльності не можна. Така література не містить наукових фактів та обґрунтованих висновків. Наприклад, наступні твердження, що взяті з популярної бізнес-літератури, не є науковими фактами: «Доведено, що задоволений покупець розповідає про товар, який йому сподобався, в середньому трьом своїм знайомим, а незадоволений розповідає про своє розчарування в середньому десятиєм» або «Багато керівників поділяють думку, що мета маркетингу – стимулювати попит», або «Роздрібні торговці не стомлюються повторювати, що є три ключа до успіху – місце, місце і ще раз місце».

Аналізуючи конкретне підприємство, слід концентрувати увагу на тих аспектах його діяльності, які мають відношення до проблеми, що вивчається. Наприклад, якщо робота присвячена аспектам маркетингової діяльності, не варто проводити ґрунтовний фінансовий аналіз з вертикальним та горизонтальним аналізом балансу, аналізом майнового стану, детальними розрахунками всіх фінансових показників. Набагато важливіше вивчити динаміку та структуру продажів підприємства, показати специфіку організації його маркетингової діяльності підходів до формування елементів комплексу маркетингу, дослідити цільовий ринок тощо.

У загальній характеристиці підприємства слід уникати копіювання тексту з уставу підприємства або інформації з вебсайту підприємства, написаної у відверто рекламному стилі.

В третьому розділі дипломної магістерської роботи (проектно-рекомендаційному) надаються конкретні науково обґрунтовані пропозиції щодо вдосконалення управління та підвищення ефективності діяльності організацій, що належать до певної галузі, сфери діяльності, тощо. Пропозиції мають базуватися на результатах аналізу, проведеного в 2-му розділі, виявлених проблемах та тенденціях розвитку організацій у певній галузі чи сфері діяльності. Рекомендації мають бути сформульовані в вигляді переліку напрямів вдосконалення з належним обґрунтуванням, нових чи удосконалених методів управління, моделей управління тощо.

В 3-му розділі розкривають також зміст і результати власних наукових досліджень, подаються конкретні методики і моделі.

Можливість і економічна ефективність застосування розроблених пропозицій мають бути продемонстровані на прикладі конкретного підприємства (саме того, діяльність якого була проаналізована в розділі 2). Для даного підприємства може бути розроблений інвестиційний проект або система заходів з удосконалення того чи іншого аспекту діяльності підприємства.

Розробки мають бути максимально конкретними і повними. Наприклад, якщо пропонується проведення рекламної кампанії, то при плануванні кампанії необхідно описати принаймні наступні моменти:

- 1) цільова аудиторія, тобто на кого розрахована рекламна кампанія;
- 2) які канали і які засоби реклами будуть використовуватися і чому саме вони;
- 3) графік виходу реклами;
- 4) оцінка витрат на проведення рекламної кампанії.

Обов'язковим є обґрунтування економічної ефективності запропонованих заходів. Необхідно зробити оцінку витрат та очікуваних результатів, пов'язаних із впровадженням пропозицій, та розрахувати показники ефективності. Хоча оцінки витрат і результатів мають прогнозний характер, слід зробити їх максимально достовірними із врахуванням інфляції, подорожчання сировини і матеріалів, палива, електроенергії. При цьому варто спиратися на тенденції за минулі періоди, на експертні оцінки щодо майбутніх періодів, використовувати надійну статистичну інформацію, що характеризує ринок, застосовувати економіко-математичне моделювання, кореляційний та регресійний аналіз.

Наприклад, наступний висновок щодо економічної доцільності проекту не може вважатися достатнім: «Майже 80% населення регулярно користується Інтернетом вдома або на роботі. Тому створення Інтернет-магазину є економічно обґрунтованим». Принаймні два твердження тут є необґрунтованими. Перше стосується відсотку Інтернет-користувачів, друге – економічної доцільності створення Інтернет-магазину. В першому випадку варто було б надати посилання на джерело даної статистичної інформації, а в другому – ґрунтувати висновок не на кількості Інтернет-користувачів, а на ретельній оцінці необхідних витрат і очікуваних результатів.

У висновках магістерської роботи підбиваються підсумки проведеного дослідження; наводяться головні наукові і практичні результати з основної частини роботи, рекомендації щодо їх використання; визначаються перспективи подальших досліджень в рамках проблеми.

Висновки мають бути викладені логічно і послідовно, відображаючи цілісність проведеного наукового дослідження. Висновки мають відповідати поставленим цілям і завданням дослідження, сформульованим у вступі.

Висновки не можна писати як анотацію, тобто вказувати, що було *зроблено*. Важливим є зазначити, що було *отримано*, до яких висновків дійшов автор роботи після проведення тих чи інших видів аналізу, розрахунків тощо, в чому полягає сутність запропонованих моделей, методів, проектів, заходів. У висновках має міститися нове знання, що було отримано в результаті проведення дослідження.

Обсяг висновків не повинен перевищувати 3-4 сторінки.

До *списку використаних джерел* включають ті джерела, на які в тексті є посилання. Список містить законодавчі акти, нормативні матеріали, вітчизняну та зарубіжну спеціальну наукову літературу, інформаційні ресурси Інтернету. До списку не включають підручники і навчальні посібники.

Додатки до магістерської роботи можуть містити різноманітні допоміжні матеріали: копії документів, витяги із законодавчо-нормативних документів, звіти, інструкції, положення, правила, результати соціологічних та маркетингових досліджень, анкети для опитування, громіздкі таблиці, рисунки тощо.

Рекомендований обсяг магістерської роботи 100-120 сторінок, не включаючи список використаних джерел і додатки. Допускається відхилення в межах $\pm 10\%$.

За результатами магістерської роботи студенти пишуть реферат і анотацію.

Реферат містить загальну характеристику магістерської роботи, зокрема, інформацію про обсяг магістерської роботи у сторінках, кількість ілюстрацій, таблиць, використаних джерел, додатків, а також стислий виклад основного змісту роботи за розділами та висновки.

Обсяг реферату не повинен перевищувати три сторінки з одиничним інтервалом. Сторінки реферату нумеруються окремо від нумерації сторінок магістерської роботи. Першою сторінкою реферату є титульний аркуш, який не нумерується. Реферат не підшивається до магістерської роботи. Титульний лист і вимоги до змісту реферату наведені в Додатку Ж.

Анотація подається українською, російською та однією з іноземних мов (переважно англійською) і розміщується на окремому аркуші. В анотації, обсяг якої складає до 800 знаків, зазначається прізвище та ініціали студента, назва

магістерської роботи, основний зміст та результати дослідження, а також перелік ключових слів у називному відмінку (5-7 слів або словосполучень). *Ключові слова* – це специфічні терміни за темою дослідження, які найчастіше зустрічаються в роботі. Приклад анотації наведено в Додатку 3.

Готову магістерську роботу подають на *рецензування* зовнішньому рецензентові. Після отримання рецензії вносити зміни в магістерську роботу не можна.

4.3 Наукова новизна результатів дипломного дослідження

Оскільки магістерська робота є самостійним, оригінальним науковим дослідженням, вона має містити елементи наукової новизни. Обґрунтування наукової новизни результатів роботи має базуватися на попередньому ретельному огляді і аналізі наукової літератури за темою магістерського дослідження.

Наукова новизна може полягати:

1) в розробці власної моделі, що описує відносини між економічними суб'єктами, поведінку економічних суб'єктів тощо, або в удосконаленні, модифікації чи адаптації вже існуючої моделі до нових умов;

2) у виявленні закономірностей функціонування та розвитку економічних суб'єктів, причинно-наслідкових зв'язків між змінними та факторами, що характеризують чи впливають на діяльність економічних суб'єктів;

3) у пропозиції нового або модифікації чи удосконаленні вже існуючого метода дослідження, оцінки, контролю тощо.

4) у систематизації, класифікації, типологізації підходів, точок зору, методів тощо;

5) в удосконаленні чи уточненні існуючих визначень понять;

6) у типологізації існуючих гравців ринку за різними критеріями, типологізація їхніх стратегій; виявленні особливостей ринкової поведінки тощо;

7) у розробці наукових рекомендацій щодо ринкової поведінки економічних суб'єктів, вибору чи удосконалення їхніх стратегій, окремих аспектів діяльності, методів управління тощо.

Кожен пункт наукової новизни формулюють чітко, однозначно і коротко, уникаючи нагромадження дрібних і неважливих деталей та уточнень.

Не можна формулювати наукове положення у вигляді анотації, тобто простої констатації того, що зроблено в роботі. Виклад наукового положення повинен відображати сутність наукового результату та його наукову новизну.

Формулюючи пункти наукової новизни можна використовувати такі вислови:

- запропоновано класифікацію (алгоритм, модель, метод).....
- розроблено модель (метод, науково-методичний підхід)..
- удосконалено модель (метод)
- уточнено визначення поняття ..
- розвинуто теоретико-методичні положення...

4.4 Методи наукового дослідження

Методи наукового дослідження поділяють на *загальнонаукові*, що застосовуються у всіх або в більшості наук, і *спеціальні*, що застосовуються в конкретній галузі науки. У будь-якому дослідженні звичайно ж використовуються і загальнонаукові, і спеціальні методи дослідження.

До загальнонаукової методології слід віднести *системний підхід*, сутність якого полягає у дослідженні великих і складних об'єктів (систем) як єдиного цілого з узгодженим функціонуванням усіх елементів і частин. У системному дослідженні об'єкт, що аналізується, розглядається як певна множина елементів, взаємозв'язок яких зумовлює цілісні властивості цієї множини. Основний акцент робиться на виявленні різноманітних зв'язків і відношень, що мають місце як усередині досліджуваного об'єкта, так і у його взаємодії із зовнішнім середовищем. Властивості об'єкта як цілісної системи визначаються не тільки і не стільки сумарними властивостями його окремих елементів чи підсистем, скільки специфікою його структури, особливими системотворчими, інтегративними зв'язками досліджуваного об'єкта.

Загальнонаукові методи дослідження поділяють на три групи, грані між якими визначені дуже приблизно: емпіричні, емпірико-теоретичні та теоретичні. Такий поділ загальних методів дослідження пов'язаний з існуванням двох рівнів пізнання світу: емпіричного, пов'язаного з чуттєвим пізнанням людини (через відчуття, сприйняття, уявлення), і теоретичного, пов'язаного з раціональним пізнанням (через абстрактне мислення). Емпіричне пізнання дає основу для теоретичного і навпаки. Наприклад, для формулювання певних теоретичних узагальнень (висновків) спочатку необхідний збір

інформації, який відбувається емпірично. Далі дослідник, спираючись на відповідні дані, що мають емпіричний характер, опрацьовує їх аналітично і видає систематизовані результати у вигляді певної теорії. З іншого боку, теоретичні знання перевіряють на практиці шляхом збору емпіричного матеріалу.

До *емпіричних методів* наукових досліджень відносять: спостереження, вимірювання, експеримент.

Спостереження – це систематичне і цілеспрямоване сприйняття об'єкта, під час якого дослідник не втручається в поведінку об'єкта, а лише фіксує його властивості.

Метод спостереження, як найбільш загальний, часто використовується при дослідженні соціально-економічних систем.

Під *вимірюванням* розуміють визначення числового значення деякої величини за допомогою одиниць виміру шляхом порівняння її з еталоном.

Соціально-економічні процеси і явища мають не тільки якісні, але й кількісні характеристики, що обумовлює необхідність вимірювань. Вимірювання в соціально-економічних дослідженнях у порівнянні з природничими науками додатково ускладнюється тим, що вимірюванню підлягають не тільки об'єктивні характеристики (обсяг продажів, прибуток, продуктивність праці, тощо), але й суб'єктивні (рівень задоволеності працею або товаром, рівень мотивації персоналу, прихильність до бренду та ін.).

Експеримент – це такий метод вивчення об'єкта, за яким дослідник активно й цілеспрямовано впливає на нього завдяки створенню штучних умов або використанню природних умов, необхідних для виявлення відповідної властивості або причинно-наслідкового зв'язку.

Використання експериментів в соціально-економічних дослідженнях є дуже обмеженим, оскільки на соціально-економічні системи впливає безліч чинників, контролювати дію яких досить складно або навіть неможливо.

До *емпірико-теоретичних методів* відносять: абстрагування; аналіз і синтез; індукцію і дедукцію; узагальнення; моделювання; історичний підхід; логічний підхід, групування, класифікацію.

Абстрагування – метод наукового пізнання, що полягає у мисленнєвому відході від несуттєвих властивостей, зв'язків, відношень предметів і виділенні суттєвих, найістотніших рис, відношень, сторін предмета, які цікавлять дослідника. За його допомогою формується ідеальний образ реальності.

Соціально-економічні системи, явища і процеси, як правило, є дуже

складними, розвиваються під впливом великої кількості факторів, тому при їх дослідженні намагаються виділити головне, тобто якусь особливість, ознаку, відношення або причинно-наслідковий зв'язок, а при цьому навмисне відволікаються від несуттєвого, другорядного, випадкового. Наприклад, для вияву залежності між попитом і ціною на певний товар у ринковій економіці допускають, що кількість та якість інших аналогічних товарів незмінна, ціни на них незмінні, доходи споживачів незмінні, потреби споживачів незмінні і т.д.

Аналіз і синтез є взаємообумовленими методами пізнання. *Аналіз* – це мисленнєва декомпозиція об'єкту на його складові частини з метою їх всебічного вивчення. В процесі аналізу відбувається перехід від цілісного сприйняття об'єкту до розгляду його окремих частин, властивостей, відносин, етапів розвитку тощо. *Синтез* – зворотний процес – це об'єднання раніше виділених частин (сторін, ознак, властивостей, відносин) у єдине ціле. Однак це не просте механічне сполучення раніше роз'єднаних елементів цілого, а такий процес пізнання, коли розкривається місце і роль кожного елемента в системі цілого. Синтез приводить до якісно нового уявлення про об'єкт, розуміння того, як його внутрішні зв'язки і взаємозалежність окремих частин і елементів обумовлюють його зовнішні властивості і поведінку. Аналіз і синтез взаємопов'язані, вони являють собою єдність протилежностей. С одного боку, синтез базується на результатах аналізу, з іншого боку, синтез дозволяє перевірити вірність результатів аналізу.

Вивчення соціально-економічних систем неможливе без аналізу і синтезу. Складний соціально-економічний процес або система поділяється на складові частини, елементи, підсистеми і всі вони досліджуються окремо. На основі розуміння окремих властивостей чи аспектів функціонування соціально-економічної системи можна зрозуміти закономірності поведінки та розвитку системи як єдиного цілого.

Індукція та дедукція являють собою різні типи умовивідів.

Дедукція – це такий умовивід, у якому висновок про деякий елемент множини робиться на основі знання про загальні властивості всієї множини. Змістом дедукції як методу пізнання є використання загальних наукових положень при дослідженні конкретних явищ, тобто перехід від загального до часткового.

Під *індукцією* розуміють перехід від часткового до загального, від окремих фактів до узагальнень, коли на основі знань про частину предметів класу робиться висновок про клас в цілому.

Індуктивні умовиводи дають лише вірогідні знання, тому що вони ґрунтуються на емпіричних спостереженнях кінцевого числа об'єктів. Дедуктивні умовиводи приводять до нового достовірного знання, якщо їх вихідні посилення дійсні.

Індукція хоч і не дає достовірного знання, але грає важливу роль у формулюванні гіпотез, які потім підлягають перевірці. Метод індукції означає хід думок від аналізу фактів до теорії. Дедуктивний підхід використовується коли вивчають проблеми, йдучи від теорії до окремих фактів, і перевіряють або відкидають теоретичні положення.

Узагальнення – це метод наукового пізнання, за допомогою якого фіксуються загальні ознаки та властивості певного класу об'єктів, закономірності їхнього функціонування та здійснюється перехід від одиничного до особливого та загального, від менш загального до більш загального. Наприклад, такі поняття як “ліжко”, “стілець”, “диван” є первинними, від яких можна перейти до більш загального поняття “предмет меблів”.

Отримання узагальненого знання означає більш глибоке відображення дійсності, проникнення в її сутність. Результатом узагальнення в економіці є формування економічних понять, виявлення закономірностей і законів.

Для вивчення внутрішніх і зовнішніх зв'язків об'єкта дослідження суттєве значення має моделювання. Моделювання як метод ґрунтується на використанні моделі як засобу дослідження явищ і процесів в природі і суспільстві. *Моделювання* – це метод опосередкованого пізнання, вивчення об'єкта-оригіналу шляхом штучного створення й дослідження його моделі, що адекватно відображає оригінал принаймні з певних сторін, що цікавлять дослідника. За його допомогою вивчаються ті процеси і явища, що не піддаються безпосередньому вивченню.

Під *моделлю* розуміють уявну або матеріальну систему, яка, замінює об'єкт пізнання і служить джерелом інформації стосовно нього. Моделі – це такі аналоги, подібність яких до оригіналу суттєва, а розбіжність – несуттєва.

При дослідженні економічних процесів часто застосовується математичне моделювання, яке допомагає встановлювати кількісні та якісні залежності в економічних процесах, що приводить до розуміння суті і можливостей їх розвитку. Моделі складаються для мікро- і макрорівня, бувають статичні та динамічні, імітаційні та оптимізаційні. Для описування економічних процесів також застосовуються словесні (вербальні) моделі та графічні моделі,

Історичний метод передбачає розгляд об'єктивного процесу розвитку об'єкта, реальної його історії з усіма її подіями та особливостями. Це є певним способом відтворення в мисленні історичного процесу в його хронологічній послідовності та конкретності.

Логічний метод – це відображення історичного процесу в абстрактній і теоретичній послідовній формі. Тобто логічне – це по своїй суті теж історичне, але звільнене від випадковостей, деталей, зигзагів. Історичний і логічний методи дослідження єдині, адже з їх допомогою вивчається один і той самий об'єкт, процеси його виникнення і розвитку.

Історичний та логічний методи грають важливу роль в дослідженні соціально-економічних процесів та явищ. Розвиток окремої організації та середовища, в якому вона функціонує, є постійно змінюваним процесом. Тому і дослідження цього процесу потрібно здійснювати в тій історичній послідовності, в якій він відбувався. Історичний метод дає можливість розглядати соціально-економічні системи у послідовності їх історичного розвитку. Але історичний підхід до аналізу соціально-економічних процесів має і певні недоліки. Великий обсяг описового матеріалу зі всіма подробицями може ускладнити вивчення цих процесів. Таким шляхом дуже важко виявити причинно-наслідкові зв'язки та закономірності функціонування і розвитку соціально-економічних систем. Тому необхідно використовувати логічний метод, який дозволяє правильно виділити найсуттєвіше в розвитку системи без врахування випадковостей.

Класифікація – це розподіл множини об'єктів на підмножини відповідно до ознак схожості або несхожості. Класифікація – це також процес впорядковування інформації. В процесі вивчення нових об'єктів відносно кожного такого об'єкту робиться висновок: чи належить він до вже встановлених класифікаційних груп. Становлення кожної науки пов'язано із створенням класифікацій об'єктів та явищ, що вивчаються.

До *теоретичних методів* наукових досліджень відносять ідеалізацію, формалізацію, аксіоматичний метод.

Формалізація – це представлення об'єктів різної природи шляхом відображення їхнього змісту і структури в знаковій формі, за допомогою найрізноманітніших "штучних" мов, до числа яких належить мова математики, хімії й інших наук. При формалізації міркування про об'єкти переносяться в площину операцій із знаками (формулами). Відношення знаків замінюють собою висловлення про властивості предметів і їх зв'язки.

Математичне моделювання соціально-економічних процесів або явищ є прикладом їхньої формалізації. Іншим прикладом формалізації є використання системи показників виробничо-господарської діяльності підприємства, які характеризують різні аспекти і результати цієї діяльності. Наприклад, показник продуктивності праці визначається як:

$$ПП = \frac{ОП}{Ч_{сс}},$$

де *ПП* – продуктивність праці одного працівника, тис.грн./особу, *ОП* – загальний обсяг продукції підприємства, тис.грн., *Ч_{сс}* – середньоспискова чисельність працівників підприємства, осіб.

Формалізація економічних явищ чи виробничих ситуацій дає змогу не лише глибоко вникнути в них, а й виміряти їх кількісно. Математика, проникаючи в сутність економічної науки, приносить із собою точність, строгість і довершеність наукових концепцій.

Ідеалізація – це мисленнєве конструювання об'єктів, що не існують у дійсності, але таких, для яких є прообрази в реальному світі. В процесі ідеалізації відбувається відволікання від реальних якостей предмета з одночасним введенням в зміст поняття ознак, які відсутні в дійсності. В результаті створюється так званий «ідеалізований об'єкт», яким ми можемо оперувати в теоретичному мисленні при відображенні реальних об'єктів. Цей процес, з одного боку, схожий на мисленнєве моделювання, а з другого – є абстрагуванням.

В соціально-економічних дослідженнях використовуються такі ідеалізації, як досконала конкуренція або досконалий ринок, людина економічна (*homo oeconomicus*) та інші. Наприклад, людина економічна, тобто уявна людина, що поводиться абсолютно раціонально, не знаходиться під впливом моралі або емоцій і завжди безпомилково приймає рішення, які максимізують її матеріальний добробут, в реальному житті не існує. В той же час дана ідеалізація допомагає зрозуміти і прогнозувати суто економічну поведінку суб'єктів і моделювати економічні системи.

Аксіоматичний метод – це метод побудови наукової теорії, за якого деякі твердження приймаються без доведень, а всі інші знання виводяться з них відповідно до певних логічних правил.

Аксіоматичний метод вперше був розроблений в математиці. Аксіоми

виступають в якості початкових положень, актуальність яких визначається на основі оцінки всієї теорії. Якщо в аксіомах в процесі доведення теорем виникають протиріччя, то система аксіом переглядається. Тобто, маючи справу з аксіоматичною системою, необхідно завжди бути напоготові, і в разі виникнення протиріч треба піддати склад аксіом ретельному критичному аналізу. В економічних науках аксіоматичний метод також використовується, але на відміну від математики він часто модифікується відповідно до емпіричних даних.

Далі розглянемо деякі *спеціальні методи*, що використовуються в економіці і суміжних науках при дослідженні соціально-економічних процесів і явищ.

Виділяють такі групи спеціальних методів: методи збору інформації; методи обробки і аналізу кількісних даних; методи проведення аналітичної роботи; методи планових розрахунків і обґрунтувань; методи прогнозування.

При вивченні фактичних параметрів соціально-економічних процесів використовують такі *методи збору даних*, як спостереження, опитування, поглиблене інтерв'ю, роботу з фокус групами.

Спостереження – це метод збору необхідної інформації шляхом обстеження досліджуваних явищ чи процесів. Найбільш поширеними його видами в економічних дослідженнях є статистичне та бухгалтерське спостереження. Через статистичне спостереження відбувається збір первинної інформації про господарські процеси, через бухгалтерське - реєстрація її в документах.

Опитування – це метод збору інформації, який передбачає комунікацію дослідника з представниками цільової аудиторії (респондентами). В процесі опитування респондентам ставлять питання за тематикою дослідження та отримують відповіді, які фіксуються шляхом заповнення анкети. За методом комунікації розрізняють особисте інтерв'ювання, телефонне опитування, поштове опитування, Інтернет-опитування.

Глибинне інтерв'ю – це метод отримання інформації, який передбачає неструктуровану особисту бесіду інтерв'юєра з респондентом у формі, спонукаючій останнього до детальних відповідей на питання, що ставляться. Особливістю глибинних інтерв'ю є їхня тривалість, детальність, нестандартизованість. Метою такого інтерв'ю є глибоке розкриття досліджуваного питання, з'ясування деталей, відкриття нового, а не лише оцінка вже відомих фактів.

Фокус-група – неструктуроване інтерв'ю з невеликою групою типових представників цільової аудиторії (6-12 осіб), що проводиться модератором (ведучим) у формі групової дискусії за заздалегідь розробленим сценарієм. Групова взаємодія, яка виникає в ході дискусії між учасниками групи, дозволяє дослідникові одержати більш повну і різноманітну інформацію, ніж у випадку інтерв'ювання окремих респондентів віч-на-віч.

Слід зазначити, що глибинне інтерв'ю і фокус-групи використовуються тільки для збору *якісної інформації*. На основі інформації, зібраної за допомогою цих методів, не можна робити кількісних висновків.

До методів обробки і аналізу кількісних даних відносять порівняльний аналіз, методи статистичного аналізу, графічні методи.

Порівняльний аналіз – це встановлення подібностей чи розбіжностей об'єктів та властивостей. Даний метод є одним з найбільш поширених методів дослідження соціально-економічних процесів і явищ. Наприклад, при проведенні досліджень можна порівнювати фактичні економічні показники з планом, з попереднім періодом, з нормативом, з показниками інших подібних суб'єктів, середньогалузевими та регіональними показниками, з економічною моделлю та ін.

Статистичний аналіз – це сукупність процедур, методів опису і перетворення дослідницьких даних на основі використання математично-статистичного апарату.

В економіці і управлінні методи статистичного аналізу відіграють дуже важливу роль. В цих науках доволі часто мають справу з великими масивами даних про соціально-економічні явища і процеси, оскільки ці процеси носять масовий характер. Статистичний аналіз дозволяє виявити зв'язки між змінними, що характеризують соціально-економічні явища і процеси, дати кількісний опис цих зв'язків, класифікувати об'єкти дослідження та отримати багато іншої корисної інформації. Важливе місце серед методів статистичного аналізу займають кореляційний аналіз, регресійний аналіз, кластерний аналіз.

Кореляційний аналіз має своїм завданням кількісно визначити та оцінити тісноту (силу) статистичного зв'язку між двома змінними, тобто коли зміна однієї змінної супроводжується зміною іншої змінної. Він не встановлює причин залежності між досліджуваними змінними, а лише виявляє наявність самої залежності, її силу та напрям.

Регресійний аналіз полягає у визначенні математичного виразу зв'язку між змінними, опису виду і параметрів функції зв'язку (регресійного рівняння).

Кластерний аналіз полягає в розбитті великої кількості об'єктів на невелику кількість взаємовиключних груп (кластерів), що характеризуються високим ступенем однорідності низки ознак усередині групи і суттєвою різницею цих ознак між групами. Кластерний аналіз, таким чином, визначає ступінь подібності різних об'єктів за подібністю їх характеристик і поєднує за певними статистичними критеріями різні подібні об'єкти в один кластер.

Графічні методи передбачають проведення систематизації і наочне подання отриманих даних. Графічні методи використовують для кращого сприйняття та розуміння економічних явищ і процесів, а також тенденцій і закономірностей їхньої зміни та розвитку. Графіки — це наочні зображення даних за допомогою геометричних знаків, рисунків та інших графічних засобів, які умовно виражають числові показники та співвідношення між ними. Графіки використовують для швидкого знаходження значення функції за відповідним значенням аргументу, а також для наочного зображення функціональних залежностей. За допомогою графіків більш глибоко вивчають склад і динаміку явищ, а також взаємозв'язки між ними. Особливо велику роль ці методи відіграють у статистичних дослідженнях.

Спеціальні методи проведення аналітичної роботи включають найрізноманітніші методи, зокрема, техніко-економічний аналіз, фінансово-економічний аналіз, функціонально-вартісний аналіз, SWOT-аналіз. В принципі, деякі методи статистичного аналізу також можуть розглядатися як методи проведення аналітичної роботи. Взагалі, класифікація методів дослідження є досить умовною (і не принциповою), а групи методів не є взаємовиключними, тобто за різними ознаками один і той же метод може бути віднесений до різних груп.

Змістом *техніко-економічного аналізу* є вивчення взаємодії технічних і економічних процесів і встановлення їхнього впливу на економічні результати діяльності підприємства, виявлення резервів виробництва. Він включає, зокрема, такі види аналізу: аналіз організаційно-технічного рівня виробництва, аналіз основних виробничих фондів, аналіз використання матеріальних ресурсів підприємства, аналіз використання виробничих потужностей, аналіз витрат на виробництво та реалізацію продукції або послуг та ін.

Фінансово-економічний аналіз основну увагу приділяє дослідженню фінансових результатів діяльності підприємства і включає, зокрема, аналіз виконання фінансового плану, аналіз майнового стану підприємства, оцінку

ліквідності та фінансової стійкості підприємства, аналіз ділової активності підприємства, аналіз прибутку і рентабельності підприємства та ін.

Функціонально-вартісний аналіз – це метод системного аналізу об'єкта, орієнтований на оптимізацію співвідношення споживчих властивостей об'єкта (наприклад, товару) та витрат на його розробку, виробництво і використання. Аналіз проводять за допомогою показників собівартості, матеріало-, трудо-, фондо-, енерго- наукомісткості, продуктивності праці тощо. Ключовим поняттям цього методу є корисний ефект, а результати аналізу можуть використовуватися для скорочення витрат на одиницю корисного ефекту.

SWOT-аналіз (SWOT – початкові літери англійських слів Strengths (Сильні сторони), Weaknesses (Слабкі сторони), Opportunities (Можливості), Threats (Загрози)) належить до методів стратегічного аналізу. SWOT-аналіз – це метод сумісного вивчення внутрішнього і зовнішнього середовища організації: встановлення зв'язків між внутрішніми сильними сторонами і слабкостями та зовнішніми можливостями та загрозами. Результати SWOT-аналізу можуть бути використані для вибору стратегій підприємства.

Методи планових розрахунків і обґрунтувань включають такі методи, як, наприклад, метод складання сітьового графіку, методи оцінки ефективності інвестицій та інші.

Метод складання сітьового графіку – одна з форм графічного відображення змісту, технологічної послідовності і взаємозв'язку робіт, які необхідно виконати для досягнення поставленої мети. Невід'ємною умовою складання сітьового графіка є встановлення тривалості окремих робіт. На цій основі визначається критичний шлях, сумарна тривалість якого буде найбільшою. Розрахунок тривалості критичного шляху за допомогою сітьового графіку дає змогу правильно організувати виконання наміченого завдання, розподілити та перерозподілити зусилля і матеріальні ресурси, використовуючи резерви часу.

Методи оцінки ефективності інвестицій – це способи визначення економічної доцільності довгострокового вкладення капіталу (інвестицій) у різні об'єкти. Основними показниками ефективності інвестицій з погляду теорії часової вартості грошей є чиста приведена вартість проекту, внутрішня норма прибутковості проекту, дисконтовані показники рентабельності проекту та термін окупності проекту.

Методи прогнозування включають якісні та кількісні методи. До якісних можна віднести методи експертних оцінок, до кількісних – метод екстраполяції,

каузальне моделювання.

Методи експертних оцінок, які базуються на людському досвіді та інтуїції, передбачають розробку прогнозу на основі індивідуального чи колективного опитування фахівців (експертів). Дані методи використовуються для аналізу і прогнозування складних явищ або процесів, на розвиток яких справляють вплив багато чинників.

Метод екстраполяції полягає у вивченні попереднього і сучасного стану розвитку об'єкта і перенесення закономірностей минулого і сучасного розвитку на майбутнє. Даний метод потребує наявності певного ряду динаміки, побудованого на фактичних даних розвитку об'єкта за певний період. Метод екстраполяції використовують за відносно стабільного розвитку підприємства (чи окремих показників його діяльності) або за наявності сезонних чи циклічних коливань з чітко вираженим трендом.

Каузальне (причинно-наслідкове) моделювання базується на встановленні конкретного виду математичної залежності між незалежними і залежними змінними. Дана залежність може використовуватися для прогнозування значень залежної змінної при заданих значеннях незалежної.

4.5 Стил ь викладення результатів дипломної роботи

Дипломна робота магістра має бути написана науковим стилем. Не припускається використання побутового або публіцистичного стилю. Специфіка наукового стилю обумовлюється цілями і змістом наукового повідомлення – точно та однозначно викласти об'єктивні факти, дати пояснення цим фактам, виявити причинно-наслідкові зв'язки між явищами та закономірності розвитку об'єктів. Особливості цього стилю обумовлюються також характеристиками цільової аудиторії – адресатів наукової інформації. Ця аудиторія є, по-перше, підготовленою з точки зору кваліфікації та інтелектуального рівня, по-друге, зацікавленою, тобто мотивованою до сприйняття наукової інформації.

Далі розглянемо основні риси наукового стилю.

1. Термінологічна насиченість.

Використання термінів є однією з головних ознак наукового стилю. *Термін* – це слово або словосполучення, що використовується для позначення деякого поняття. Від звичайних слів терміни відрізняються точністю та однозначністю. Кожна наука має свій термінологічний апарат, а крім того існує

і загальнонаукова термінологія (функція, множина, властивість ітд).

Не слід змішувати в одному дослідженні термінологію з різних галузей знань. Наприклад, якщо дослідження стосується проблем менеджменту, використання термінологічного апарату економічної теорії або політекономії є недоречним, наприклад, додаткова вартість, суспільна продуктивність праці, розширене відтворення виробництва, продуктивні сили та виробничі відносини і т.д. Особливо актуальним це є в тому випадку, коли поняття може використовуватися в різних науках і розглядатися з різних точок зору, наприклад, поняття «ефективність» може розглядатися і в економічній теорії, і в менеджменті.

Слід уникати вживання професійного жаргону, наприклад, «ритейлери» замість «роздрібні торговці», «кеш» замість «готівка», або «кондитерка» замість «кондитерська галузь».

Не можна також використовувати в наукових текстах суто побутову лексику або емоційно-забарвлені вирази, наприклад, «Коли Харківська бісквітна фабрика» викупила контрольний пакет акцій Харківської кондитерської фабрики, остання тягнула досить таки жалюгідне існування».

2. Логічна послідовність викладу

Логічна послідовність викладу полягає у наявності смислових зв'язків між одиницями тексту, що слідує одна за одною, у переході від загального до часткового або від часткового до загального, в несуперечливості висновків.

3. Об'єктивність

Об'єктивність наукового стилю обумовлюється специфікою наукового пізнання, яке спрямоване на встановлення істини. Об'єктивність полягає, зокрема, в обґрунтованості та доказовості наукових повідомлень, що складаються головним чином з констатації фактів і міркувань, ціллю яких є доведення закономірностей і зв'язків, що впливають з дослідження цих фактів.

В наукових текстах викладають не тільки власні ідеї і результати, але й чужі для обґрунтування тієї чи іншої наукової істини. Обов'язковою умовою об'єктивності викладу є сумлінне посилання на джерела інформації.

Об'єктивність наукового стилю також виключає прояв суб'єктивізму автора та його емоцій.

4. Точність та ясність

Точність наукової мови пов'язана із здатністю автора однозначно виражати свої думки. В наукових повідомленнях немає місця для

невизначеності, тому необхідно ретельно вибирати мовні засоби.

Інша важлива ознака наукової мови – її ясність – пов'язана із здатністю автора викладати інформацію зрозуміло і доступно. Доступність і дохідливість означають, що текст читається легко і ідеї автора сприймаються без жодних труднощів. В деяких випадках порушення ясності викладу пов'язане із бажанням автора надати його науковій праці видимість науковості.

Часто точність та ясність викладу знижуються, коли автор зловживає складнопідрядними реченнями з великою кількістю підрядних частин.

5. Узагальненість та знеособленість

Узагальненість та знеособленість наукового стилю проявляються в першу чергу в тому, що в наукових текстах не використовуються дієслова та займенники в першій особі однини, наприклад, «я роблю висновок»; «на мою думку». При необхідності можна використовувати дієслова або займенники в першій особі множини, наприклад, «на нашу думку»; «з нашої точки зору».

Не використовуються також форми другої особи однини та множини, що визначають адресата повідомлення, наприклад, «як ви можете побачити».

Досить розповсюдженими в наукових текстах є односкладні дієслівні речення із присудком, вираженим дієсловом в першій особі множини теперешнього або майбутнього часу у позачасовому значенні, наприклад, «проведемо порівняльний аналіз»; «визначимо поняття»; «розглянемо властивості», тощо.

Іноді в наукових текстах використовують форму викладу від третьої особи, наприклад, «автор пропонує», «на думку автора».

І звичайно ж, для наукового стилю характерним є вживання безособових та неозначено особових речень, наприклад, «слід відмітити, що дана модель є занадто спрощеною»; «необхідно порівняти характеристики об'єктів». Для опису результатів часто використовуються дієслова у пасивному стані, що позбавляє необхідності вказувати на суб'єкт дії, наприклад, «був розроблений метод», «запропонована модель», «виявлені протиріччя».

Як зазначалося раніше, іноді при проведенні наукового дослідження можуть використовуватися публіцистичні матеріали, наприклад, з різних бізнес-видань. Навіть якщо дані є достовірними і заслуговують на цитування в дипломній роботі, відтворення публіцистичного стилю є не припустимим. С стиль має бути адаптований і відповідати вимогам до наукового стилю.

Приклади стилю, який не відповідає ознакам наукового стилю:

«Найбільш успішним «завойовником» зовнішніх ринків був

Житомирський маслозавод. Втім, за словами директора, подальшого розвитку експортний напрямок не одержить, оскільки внутрішній ринок для заводу цікавіший».

«За неофіційними даними «Ласунка» і «Полтавахолод» за два останні роки виставили в роздрібній торгівлі по 10 тисяч вітрин, «застовпив» у такий спосіб великі ділянки, і зупинятися не збираються».

Якщо різні фрагменти дипломної роботи написані різним стилем – це є вірною ознакою плагіату – автор роботи робив компіляцію фрагментів різних текстів замість того, щоб викладати думки самостійно.

5 ПІДГОТОВКА ДО ЗАХИСТУ ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ

Захист дипломної роботи магістра відбувається на відкритому засіданні Державної екзаменаційної комісії (ДЕК). Під час захисту роботи студент повинен зробити презентацію результатів роботи та відповісти на запитання членів ДЕК. Презентація результатів роботи відбувається шляхом усної доповіді, що супроводжується демонстрацією слайдів.

На доповідь студенту відводиться до 10 хвилин. Доповідь потрібно підготувати заздалегідь і зробити хронометраж, щоб не перебільшити час, який відведено регламентом. Рекомендується написати текст доповіді, хоча б основні тези, і прорепетирувати доповідь кілька разів, щоб більш впевнено почуватися на захисті і не шукати потрібні слова.

Робити доповідь слід чітко і впевнено. Не слід ані поспішати, ані робити довгі паузи. Під час доповіді необхідно посилатися на ілюстративний матеріал.

Доповідь має розкрити зміст, наукове і практичне значення дипломної роботи. В доповіді студент повинен коротко обґрунтувати актуальність теми дослідження; сформулювати об'єкт, предмет і цілі дослідження; доповісти отримані результати та завершити доповідь загальними висновками, що демонструють, які саме нові знання з'явилися внаслідок зробленої роботи.

Послідовність викладу матеріалу має відповідати логіці проведеного дослідження. Не слід давати в доповіді анотацію розділів, наприклад, «В першому розділі дипломної роботи вивчалися теоретичні основи..., проведено огляд існуючих моделей..., порівнювалися підходи...і т.п.» В доповіді треба говорити не про те, що *робилося* під час виконання дипломної роботи, а про те, які результати були *отримані*, наприклад, «Порівняльний аналіз підходів дозволив систематизувати їх наступним чином..., в результаті аналізу було

показано, що ....., був виявлений зв'язок між , за результатами проведеного аналізу була запропонована наступна модель..., розрахунок показників економічної ефективності пропозицій доводить, що...» і т.п.

Ілюстративний матеріал може бути виконаний у вигляді плакатів, креслень, подаватися за допомогою світлопроекційних та комп'ютерних засобів, зокрема презентації за допомогою Power Point. У останньому випадку додатково рекомендується підготувати роздатковий матеріал, тобто роздрукувати тверді копії слайдів, щоб дати змогу членам ДЕК при необхідності знову проглянути слайди, на які студент посилався раніше в доповіді. Орієнтовний обсяг ілюстративного матеріалу - до 10 аркушів або до 20 проекційних слайдів. Слайди мають наочно ілюструвати найважливіші результати роботи. На слайдах повинні бути ті ілюстрації (рисунок, діаграми, схеми та ін.) і таблиці, які наведені в дипломній роботі. Вони можуть бути надані у скороченій формі або бути скомбіновані належним чином, але використовувати у доповіді дані, що не наведені в дипломній роботі, не можна. У презентації також не повинно бути слайдів, які не використовуються у доповіді.

Слайди мають бути читабельними з відстані і неперевантаженими матеріалом. Зокрема, не слід робити на слайдах великі текстові вставки.

На слайдах потрібно уникати зайво яскравих кольорів шрифту і фону. Кращі кольори шрифту – чорний або синій (але не червоний, рожевий, блакитний, жовтий).

Оптимальні шрифти для слайдів – *Arial* або *Times New Roman* (для заголовків – не менш, ніж 24 пт, для інформації – не менш, ніж 18 пт). Цифри повинні бути великими, яскравими й чіткими. Стиль оформлення має бути єдиним у межах всієї презентації.

Кожна таблиця та ілюстрація мають обов'язково згадуватися в доповіді й мати назву і пояснювальну інформацію. Текст в таблицях і підписи на вісях графіків повинні добре читатися. Потрібно уникати надмірно великої кількості кривих, стовпчиків діаграми, секторів та ін. на одному рисунку.

Використання анімаційних ефектів має бути виправдане й не відволікати слухачів від сприйняття суті матеріалу, що викладається.

Після закінчення доповіді члени ДЕК ставлять студенту запитання з метою більш детального ознайомлення з результатами роботи, а також визначення рівня спеціальної підготовки та кваліфікації студента.

Після відповідей на запитання зачитується рецензія на дипломну роботу

магістра, з якою студент повинен бути попередньо ознайомлений. Студент може погодитися із зауваженнями рецензента або дати аргументовану відповідь.

Оцінка дипломної роботи магістра проводиться із врахуванням рецензії та висновку керівника, а також якості захисту роботи (вміння стисло, логічно і чітко викладати результати дослідження; здатності аргументовано захищати свої ідеї і пропозиції; змістовність і наочності ілюстративного матеріалу). При визначенні оцінки враховуються також актуальність обраної теми дослідження; відповідність отриманих результатів і висновків поставленим цілям і завданням, ступінь новизни наукових результатів, обґрунтованість запропонованих рішень і висновків, мова, стиль і загальне оформлення дипломної роботи.

6 ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЕННЯ ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ

Оформлення складових частин дипломної роботи магістра (титульного аркушу пояснювальної записки, завдання, реферату, змісту, основної частини (структури тексту: розділів, підрозділів, пунктів, підпунктів, а також елементів тексту: чисел і знаків, одиниць фізичних величин, формул, таблиць, ілюстрацій, посилань та приміток), додатків, списку джерел інформації) повинно відповідати вимогам стандарту університету СТБУЗ-ХПІ-3.01, який розміщений на сайті НТУ «ХПІ» за посиланням <http://blogs.kpi.kharkov.ua/standart/>, категорія «Стандарти НТУ «ХПІ».

7 КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ

Підсумкову, диференційовану за чотирибальною шкалою, оцінку дипломної роботи визначає Державна екзаменаційна комісія, її рішення є остаточним і оскарженню не підлягає.

У процесі визначення оцінки враховується низка важливих показників якості дипломної роботи.

Змістовні аспекти роботи:

- актуальність обраної теми дослідження;
- спрямованість роботи на розробку реальних практичних рекомендацій;
- відповідність логічної побудови роботи поставленим меті та завданням;
- широта й адекватність методологічного та діагностичного апарату;
- наявність альтернативних підходів до вирішення визначених проблем;

- рівень обґрунтування запропонованих рішень;
- ступінь самостійності проведення дослідження;
- розвиненість мови викладення роботи та її загальне оформлення.

Якість захисту роботи:

- уміння стисло, послідовно й чітко викласти сутність і результати дослідження;
- здатність аргументовано захищати свої пропозиції, думки, професійні погляди;
- загальний рівень підготовки студента;
- володіння культурою презентації.

Критерії одержання оцінки:

Відмінно. Дипломна робота є бездоганною: має елементи наукової новизни та практичне значення, доповідь логічна і коротка, проголошена вільно, автор виявляє високий рівень підготовки з фаху, відгук і рецензія позитивні, відповіді на запитання членів ДЕК правильні і стислі.

Добре. Тема роботи розкрита, але мають місце окремі недоліки непринципового характеру: в теоретичній частині поверхово зроблений аналіз літературних джерел, недостатньо використані інформаційні матеріали суб'єкта дослідження, мають місце окремі зауваження в рецензії та відгуку, доповідь логічна, проголошена вільно, відповіді на запитання членів ДЕК в основному правильні, оформлення роботи в межах вимог.

Задовільно. Тема дипломної роботи в основному розкрита, але мають місце недоліки змістовного характеру: нечітко сформульована мета роботи, теоретичний розділ має виражений компілятивний характер, наукова полеміка відсутня, в аналітичній частині є надлишок елементів описовості, добір інформаційних матеріалів (таблиці, графіки, схеми) не завжди обґрунтований, заходи і пропозиції не достатньо переконливі, рецензія і відгук містять окремі зауваження, доповідь прочитана за текстом, не всі відповіді на запитання членів ДЕК правильні або повні. Є зауваження щодо оформлення дипломної роботи.

Незадовільно. Нечітко сформульована мета дипломної роботи. Розділи недостатньо пов'язані між собою. Відсутній критичний огляд сучасних літературних джерел. Аналіз виконаний поверхово, переважає описовість на шкоду системності і глибині. Запропоновані заходи носять випадковий, непослідовний характер, їх економічне обґрунтування неповне. Оформлення роботи далеке від зразкового. Ілюстрації до захисту відсутні. Відповіді на запитання членів ДЕК неточні або неповні.

8 НОРМАТИВНІ ДОКУМЕНТИ

- 1 ГОСТ 7.9-95 Реферат и аннотация. Общие требования
- 2 ГОСТ 19.101-77 ЕСПД Виды программ и программных документов
- 3 ДСТУ 3008-95. Державний стандарт України. Документація. Звіти в сфері науки і техніки. Структура та правила оформлення.
- 4 СТВУЗ-ХПІ-2.01-2007 ССОУП Дипломні науково-дослідні роботи. Порядок виконання.
- 5 СТВУЗ-ХПІ-3.01-2007 ССОУП Текстові документи в сфері навчального процесу. Загальні вимоги до виконання.
- 6 СТВУЗ-ХПІ-1.03-2007 ССОУП Нормоконтроль документів в сфері учебного процесса. Порядок организации и проведения.
- 7 СТВУЗ-ХПІ-3.03-2006 ССОУП Конструкторские документы в сфере ученого процесса. Общие требования.
- 8 СТВУЗ-ХПІ-3.04-2006 ССОУП Форматы. Основные надписи. Требования к выполнению.
- 9 СТВУЗ-ХПІ-3.06-2002 ССОУП Конструкторские документы. Спецификация. Требования к выполнению.
- 10 СТВУЗ-ХПІ-3.07-2007 ССОУП Конструкторские документы. Схемы. Требования к выполнению.
- 11 СТВУЗ-ХПІ-3.05-2002 ССОУП Конструкторские документы. Чертежи. Требования к выполнению.
- 12 СТВУЗ-ХПІ-3.08-2007 ССОУП Технологические документы в сфере учебного процесса. Требования к выполнению.

ДОДАТОК А

Приклади завдань вступних випробувань до магістратури

А.1. Приклади завдань для вступних випробувань за фахом галузі знань «Менеджмент організацій і адміністрування»,

Частина 1 . Тестові завдання

1) Що не належить до принципів корпоративного управління А.Файоля?

- А) корпоративний дух;
- Б) єдиноначальність;
- В) розподіл праці
- Г) зниження витрат
- Д) ієрархія влади
- Е) всі відповіді невірні.

2) SWOT-анализ проводиться для визначення:

- А) слабких місць в «ланцюжку цінностей» витрат організації;
- Б) основних конкурентів на ринку вироблюваної продукції;
- В) сильних і слабких сторін, погроз і можливостей організації;
- Г) побудови матриці БКГ для організації.

3) Місія організації – це:

- А) націленість на здобуття прибутку;
- Б) причина існування організації;
- В) комплекс робіт фірми по добродійності;

4) До гігієнічних чинників по Герцбергу належать:

- А) успіх;
- Б) заробіток;
- В) відповідальність;
- Г) політика фірми;
- Д) просування по службі;
- Е) Вірні відповіді Б і Г.

5) Виконавець підкоряється керівникові внаслідок того, що той стоїть вище за нього на ступені ієрархії. Яка форма влади тут описана?

- А) влада, заснована на примусі;
- Б) влада, заснована на винагороді;
- В) експертна влада;
- Г) еталонна влада;
- Д) законна влада.

Частина 2. Практичне завдання.

Ви – комерційний директор СП ЗАТ «ХЕМЗ-ірек» - спільного підприємство Харківського електромеханічного заводу і International petroleum

company inc., яке виробляє заглибні електродвигуни. Вони є приводом насосів для відкачування з 5, 6 і 7-дюймових свердловин гоубиною до 3000 м рідини пласта (суміш води, нафти і газу). Підприємство розташоване на майданчику майже 3 га., у його складі більше 400 працівників. Технічна оснащеність виробництва включає понад 500 верстатів, 10 випробувальних стендів, станцій і установок. Продукція підприємства сертифікована в УКРСЕПРО (7 сертифікатів відповідності). У грудні 2001 року отриманий сертифікат, підтверджуючий відповідність системи якості вимогам ISO-9002-95. Підприємство розробляє і випускає продукцію відповідно до вимог замовників. Споживачами продукції є підприємства нафтовидобувної галузі, що знаходяться в основному, в Уралі і Західному Сибіру: ПАТ «Славнефть-Мегионнефтегаз», ПрАТ «ЮКОС-сервис», НК «Лукойл», ПАТ «ТНК». Останнім часом продукцією підприємства зацікавилися «Баш-нафта» і «Тат-нафта». Клієнтів в Україні підприємство не має. Підприємство має постійних постачальників: швейцарська фірма «Isola» (обмотувальний дріт), «Dupont» - ізоляція, трубопрокатний завод Ніжневартівський (труби). «ХЕМЗ-ірек» залежить від постачальників, і вони мають право диктувати свої умови. Підприємство не займається збутом самостійно, а користується послугами посередників – ПАТ «Гидромашсервіс». Ринок нафтовидобування зростає, виник попит на нового типа заглибних електродвигунів для горизонтальних свердловин. Конкуренція на ринку посилюється, і основними конкурентами підприємства є ПАТ «Борець» м. Москва, ПАТ «Алкас» - Артемьевськ, Татарстан, ПАТ «Привід» - р. Лисьва, Росія. Основною конкурентною перевагою «ХЕМЗ-ірек» є відносно низька ціна при досить високій якості продукції.

Визначите місію і основні цілі підприємства, проведіть SWOT-аналіз і обґрунтуйте стратегію.

1. Прочитайте текст та дайте письмові відповіді на запитання до нього:

Computer security

Computer security is the protection of computer systems and information from harm, theft, and unauthorized use. Computer hardware is typically protected by the same means used to protect other valuable or sensitive equipment, namely, serial numbers, doors and locks, and alarms. The protection of information and system access, on the other hand, is achieved through other tactics, some of them quite complex.

The security precautions related to computer information and access address four major threats: (1) theft of data, such as that of military secrets from government computers; (2) vandalism, including the destruction of data by a computer virus; (3) fraud, such as employees at a bank channeling funds into their own accounts; and (4) invasion of privacy, such as the illegal accessing of protected personal financial or medical data from a large database.

The most basic means of protecting a computer system against theft, vandalism, invasion of privacy, and other irresponsible behaviors is to electronically track and record the access to, and activities of, the various users of a computer system. This is commonly done by assigning an individual password to each person who has access to a system. The computer system itself can then automatically track the use of these passwords, recording such data as which files were accessed under particular passwords and so on. Another security measure is to store a system's data on a separate device, or medium, such as magnetic tape or disks, that is normally inaccessible through the computer system. Finally, data is often encrypted so that it can be deciphered only by holders of a singular encryption key.

1. Is the protection of information and computer access the same as the protection of computer hardware?
2. What kind of crimes can computers be involved in?
3. How can a computer system be protected against such criminal actions?

2. Напишіть 5-7 речень англійською мовою про те, які винаходи у сфері високих технологій є, на вашу думку, найважливішими.

3. Вкажіть правильну відповідь для заповнення пропусків у наступних реченнях:

1. He is still ill but he _____ better slowly.
a) gets   b) get
c) was getting   d) is getting
2. Nurses _____ after patients in hospitals.
a) looks   b) are looking
c) look   d) is looking
3. In summer Tom usually _____ tennis twice a week.
a) is playing   b) play
c) are playing   d) plays
4. These shoes _____ to me.
a) belong   b) are belonging
b) belongs   d) is belonging
5. Alex _____ married next week.
a) get   b) gets
c) doesn't get   d) is getting
6. I'm too tired to walk home. I think I _____ a taxi.
a) take   b) am taking
c) will be taking   d) will take.
7. When you return home, you _____ a lot of changes.
a) will notice   b) notice
b) are noticing   d) noticed
8. You'll feel better after you _____ something to eat.
a) has had   b) are having
c) will have   d) have
9. Can you look after the children while I _____ out?
a) am   b) will be
c) won't be   d) am not
10. We are late. The film _____ by the time we get to the cinema.
a) will have started   b) will start
c) started   d) starts

ДОДАТОК Б

Графік навчального процесу (орієнтовний) – заочне навчання

Місяць		вересень				жовтень				листопад				грудень				січень													
		лютий				березень				квітень				травень				червень				липень				серпень					
Номер тижня		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22								
		23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50	51	52
семестри	9	Н												К								С	С								
	10	Н												К							С	С	Н								
семестри	11													К							С	С	К								
	12	П	П	П	Е	Д	Д	Д	Д	Д	Д	Д	Д	Д	Д	Д	Д	Д	Д	Д	Д	А	А								
		Н - настановна сесія													Х – самостійна робота																
		С – лабораторно-екзаменаційна сесія													П – практика																
		А – державна атестація													Д – дипломне проектування																
		К-термін реєстрації контрольних робіт													Е – комплексний (державний) екзамен																

Графік навчального процесу (орієнтовний) – денне навчання

Місяць		вересень				жовтень				листопад					грудень				січень												
		лютий				березень				квітень					травень				червень				липень				серпень				
Номер тижня		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22								
		23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50	51	52
семестри	9	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22								
	10	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22								
	11	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20										

	аудиторні заняття
	самостійна робота і контактний час з викладачами
	канікули
	екзаменаційна сесія

	практика
	Дипломне проектування
	державна атестація
	комплексний екзамен зі спеціальності

ДОДАТОК В Індивідуальний план магістра
Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України
Національний технічний університет
“Харківський політехнічний інститут”

З Р А З О К

Затверджую
Декан факультету

_____ О.М.Гаврись
(підпис) (прізвище, ініціали)

_15_ жовтня _2015_ р.

Індивідуальний
навчальний план

студента _____ Петренка _____
(прізвище,
Тараса Григоровича
ім'я, по батькові)

Ступінь вищої освіти _____ магістр _____
(бакалавр, спеціаліст, магістр)

(форма навчання - ____ заочна _____)
(денна / заочна)

Факультет _____ Бізнесу і фінансів _____
(повна назва факультету)

Напрямок підготовки _____ 6.030601 Менеджмент _____
(шифр та повна назва напрямку підготовки)

Спеціальність _____ 8.03060101 Менеджмент організацій і адміністрування _____
(шифр та повна назва спеціальності)

Навчальна група _____ ІПЗ-18А м _____
(шифр групи)

Термін навчання _____ 1.09.2015 – 30.06.2017 _____
(дати початку та закінчення навчання)

Реєстраційний № _____ 01 / 2015 _____

Перелік навчальних дисциплін

№ за навчальним планом	Назва навчальної дисципліни	Загальний обсяг							Індивідуальне завдання		Викладач (прізвище та ініціали)	Форма контролю		Підсумкова оцінка			Примітка
		Всього		За видами занять					Вид завдання (Р, РГ, КП (КР), Ре)	Термін виконання		Екзамен	Диференціальний залік	Національна	Університетська	ЕКТС	
		Кредити ЕКТС	Години	Лекції	Лабораторні заняття	Практичні заняття	Семінарські заняття	Самостійна робота студента									
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18

II. Дисципліни за вибором студента

[illegible]

IV. Виконання наукової роботи

Тема наукової роботи	Термін виконання (дата початку та завершення роботи)	Науковий керівник (прізвище, ініціали, науковий ступень та вчене звання)	Висновок керівника за підсумками виконання роботи
<i>Структурний стан і актуальні проблеми туристичної галузі України</i>	01.03.2016	Доц. Скотнікова Л.П.	<i>Прийнято участь у конференції Мікрокад 2012 Надруковані тези</i>
<i>Методичні засади і практичні спекти впровадження інвестиційних проектів в туристичну галузь</i>	01.06.2016	Доц. Скотнікова Л.П.	<i>Опубліковано статтю у Віснику НТУ «ХПІ» ; 23 с. 12-14</i>
<i>Інвестиційні програми в розвиток туристичної галузі України</i>	01.12.2016	Доц. Скотнікова Л.П.	<i>Прийнято участь у конференції магістрів Надруковані тези, Зроблено доповідь</i>
<i>Перспективи розвитку туристичної галузі України на основі вибору інвестиційних рішень</i>	01.05.2016	Доц. Скотнікова Л.П.	<i>Роботу підготовлено до захисту</i>

Завідувач кафедри Менеджменту і оподаткування
(повна назва кафедри)

Краснокутська Н.С.
(підпис) (прізвище, ініціали)

Керівник (куратор) Скотнікова Л.П.
(підпис) (прізвище, ініціали)

Студент Петренко Т.Г.
(підпис) (прізвище, ініціали)

V. Примітка

VI. Висновки про виконання плану

Індивідуальний план студента Петренко Т. П. виконаний у повному обсязі .

Загальна оцінка виконання плану студента:

- національна відмінно
- університетська 90,4 балів
- ЄКТС В

Завідувач кафедри

Краснокутська Н.С.

ДОДАТОК Г

Звіт

про виконання індивідуального плану магістра

_1_ року навчання групи _____ ІПЗ-18Ам _____

Спеціальність _8.03060101 _____

Гапоненко Анастасії Сергіївни

№ з/п	Вид роботи	Відмітка про виконання
1	Навчальна	Успішно здано сесію за 10 семестр навчання
2	Науково-дослідна	Прийнято участь у V науково-практичній конференції магістрантів НТУ «ХП»- 2016. Опубліковані тези доповіді «Дослідження шляхів підвищення рентабельності підприємств житлово-комунальної галузі України»
3	Науково-дослідна	Опублікована стаття «Проблеми та підходи до шляхів підвищення рентабельності житлово-комунальної галузі в розвинутих країнах» - Вісник НТУ «ХП» № 37 – 2016., с. 56-61.

01.07.2016 р.

Магістрант

_____ Гапоненко А.С.

Науковий керівник

_____ доц. Брінь П.В.

ДОДАТОК Д

Орієнтовна тематика дипломних робіт магістрів зі спеціальності «Менеджмент організацій і адміністрування»

- Стратегічне управління розвитком підприємства
- Управління адаптацією підприємства до змін зовнішнього середовища
  - Управління стратегічними змінами на підприємстві
  - Управління реструктуризацією підприємства
  - Управління конкурентоспроможністю підприємства
  - Управління конкурентоспроможністю продукції підприємства
  - Формування конкурентних переваг підприємства
  - Управління ефективністю господарської діяльності підприємства
  - Управління результативністю діяльності підприємства
  - Управління виробничою діяльністю підприємства
  - Управління ресурсним потенціалом підприємства
  - Управління якістю продукції підприємства
  - Управління товарно-матеріальними запасами підприємства
  - Управління системою матеріально-технічного забезпечення підприємства
- Управління продуктивністю праці персоналу
- Управління трудовими ресурсами підприємства
- Управління кадровим потенціалом підприємства
- Управління розвитком персоналу підприємства
- Формування системи мотивації персоналу на підприємстві
- Логістичне управління витратами підприємства
- Управління підприємством з використанням бюджетування
- Управління підприємством з використанням контролінгу
- Управління зовнішньоекономічною діяльністю підприємства
- Організація маркетингової діяльності підприємства
- Управління логістичною діяльністю підприємства
- Організація збутової діяльності підприємства
- Організація рекламної діяльності підприємства
- Управління маркетинговими комунікаціями підприємства

Формування товарної політики підприємства
Формування цінової політики підприємства
Управління формуванням корпоративної культури підприємства
Формування корпоративної соціальної відповідальності на підприємстві
Формування фінансової стратегії підприємства
Управління вартістю підприємства
Управління фінансовими ризиками підприємства
Управління комерційними ризиками підприємства
Формування системи управління ризиками на підприємстві
Управління інвестиційною діяльністю підприємства
Управління інноваційною діяльністю підприємства
Організація інноваційної діяльності підприємства
Формування інноваційного потенціалу підприємства
Управління інноваційним розвитком підприємства
Управління ризиками в інноваційній діяльності підприємства
Антикризове управління підприємством
Управління підприємством при загрозі банкрутства
Управлінське консультування: теорія і практика здійснення на підприємстві

ДОДАТОК Ж
НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ХАРКІВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ»

Іванова Алла Сергіївна

УПРАВЛІННЯ КОМПЛЕКСОМ МАРКЕТИНГУ ПІДПРИЄМСТВ
КОНДИТЕРСЬКОЇ ГАЛУЗІ

Спеціальність 8.03060101 – менеджмент організацій і адміністрування

Реферат
наукової роботи на здобуття кваліфікації магістра

Харків 2015

Структура і зміст реферату

У рефераті необхідно:

- 1) обґрунтувати актуальність тематики дослідження;
- 2) сформулювати об'єкт, предмет, цілі та завдання дослідження;
- 3) охарактеризувати теоретико-методологічні основи дослідження (наприклад, фундаментальні положення / концепції / теорії / засади / принципи та ін. // менеджменту / маркетингу / економіки підприємства / стратегічного планування та ін.; наукові праці вітчизняних та зарубіжних вчених з проблем (вказати яких); методи дослідження, що використовувалися в роботі);
- 4) вказати, що складало інформаційну базу дослідження (наприклад, законодавчі та нормативні акти, офіційні матеріали Державного комітету статистики України, дані галузевої статистики, дані професійних асоціацій (вказати яких), фінансова звітність підприємства, внутрішня документація підприємства, монографії та науково-аналітичні статті вітчизняних і зарубіжних авторів, матеріали науково-практичних конференцій та ін.);
- 5) сформулювати наукову новизну результатів дослідження;
- 6) визначити практичну значущість результатів дослідження;
- 7) вказати, яким чином і де відбувалася апробація результатів дослідження (на яких наукових та науково-практичних конференціях, семінарах, симпозіумах та ін. доповідалися результати дослідження);
- 8) описати структуру дипломної роботи, зокрема, назвати основні частини роботи (вступ, кількість розділів, загальні висновки, список використаних джерел, додатки), вказати загальний обсяг роботи в сторінках, кількість таблиць, рисунків, додатків, найменувань в списку використаних джерел;
- 9) надати опис основного змісту роботи за розділами, тобто вказати, що містить кожний розділ і які основні результати отримані в кожному розділі;
- 10) навести список наукових статей за темою дипломної роботи, опублікованих у фахових та інших виданнях.

ДОДАТОК 3

АНОТАЦІЯ

до дипломної роботи Іванової А.С. «Управління комплексом маркетингу підприємств кондитерської галузі»

Ключові слова: МАРКЕТИНГ, КОМПЛЕКС МАРКЕТИНГУ, КОНДИТЕРСЬКА ГАЛУЗЬ, КОНКУРЕНЦІЯ, ТОВАРНА ПОЛІТИКА, ЦІНОВА ПОЛІТИКА, КОМУНІКАЦІЙНА ПОЛІТИКА, КАНАЛ ЗБУТУ,

У дипломній роботі проведено порівняльний аналіз і систематизацію існуючих моделей комплексу маркетингу, досліджено сучасний стан та тенденції розвитку кондитерської галузі України, визначено особливості маркетингової діяльності кондитерських підприємств, проведено аналіз діяльності підприємства ПрАТ «АВК». На основі отриманих результатів запропоновані принципи управління комплексом маркетингу кондитерського підприємства. Із врахуванням розроблених рекомендацій сформовано комплекс маркетингу для ПрАТ «АВК» та проведена оцінка економічної ефективності заходів з його реалізації.

АННОТАЦИЯ

к дипломной работе Ивановой А.С. «Управление комплексом маркетинга предприятий кондитерской отрасли»

Ключевые слова: МАРКЕТИНГ, КОМПЛЕКС МАРКЕТИНГА, КОНДИТЕРСКАЯ ОТРАСЛЬ, КОНКУРЕНЦИЯ, ТОВАРНАЯ ПОЛИТИКА, ЦЕНОВАЯ ПОЛИТИКА, ПОЛИТИКА КОММУНИКАЦИЙ, КАНАЛ СБЫТА

В дипломной работе проведен сравнительный анализ и систематизация существующих моделей комплекса маркетинга, исследовано современное состояние и тенденции развития кондитерской отрасли Украины, выявлены особенности маркетинговой деятельности кондитерских предприятий, проведен анализ деятельности предприятия ЧАО «АВК». На основе полученных результатов предложены принципы управления комплексом маркетинга кондитерского предприятия. С учетом разработанных рекомендаций сформирован комплекс маркетинга для ЧАО «АВК» и проведена оценка экономической эффективности мероприятий по его реализации.

ANNOTATION

to the master thesis prepared by Ivanova A.S. "The marketing mix management in confectionery companies"

Keywords: MARKETING, MARKETING MIX, CONFECTIONERY INDUSTRY, COMPETITION, PRODUCT POLICY, PRICE POLICY, COMMUNICATIONS POLICY, DISTRIBUTION CHANNEL

In the thesis, a comparative analysis and systematization of the existing marketing mix models were performed; the current state and development trends in the confectionary industry in Ukraine were revealed; the specificity of marketing activities of confectionary companies was identified; the analysis of economic activities of the private joint-stock company (PJSC) “AVK” was conducted. On the basis of the results obtained, the principles of marketing mix management for confectionary companies were suggested. Taking into account those principles, the marketing mix for the PJSC “AVK” was developed and the efficiency of its implementation was assessed.